

**ATASKAITA
PO VIZITŲ ALYTAUS IR UTENOS APSKRIČIŲ VAIKŲ GLOBOS ĮSTAIGOSE:
ALYTAUS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE,
VALKININKŲ VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE „SPENGLA“,
MOLĖTŲ VAIKŲ SAVARANKIŠKO GYVENIMO NAMUOSE,
VISAGINO PARAMOS VAIKUI CENTRE
IR ZARASŲ RAJONO ANTAZAVĖS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE**

2017-08-30 Nr. 2017/1-89

Vilnius

**I. NACIONALINĖ KANKINIMŲ PREVENCIJA,
BENDRA INFORMACIJA APIE APSILANKYMUS,
AKTUALŪS TEISĖS AKTAI IR STANDARTAI**

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai nuolat lankosi laisvės apribojimo vietose ir vykdo nacionalinę kankinimų prevenciją pagal Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvųjį protokolą; Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga (toliau vadinama – Įstaiga) yra nacionalinė prevencijos institucija (Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau vadinama – LR SKĮ) 3, 19¹ straipsniai).

2. Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas Augustinas Normantas, vykdydamas nacionalinę kankinimų prevenciją, pavadė Įstaigos Žmogaus teisių biuro vedėjui Kęstučiui Jankauskui, patarėjams Jurui Taminskui, Kristinai Brazevič ir Deimantei Karužienei (2017 m. liepos mėn.) atlikti patikrinimą Alytaus ir Utenos apskričių vaikų globos įstaigose (toliau vadinama – globos įstaigos, įstaigos arba GI): Valkininkų vaikų globos namuose „Spengla“ (toliau vadinama – VGN „Spengla“), Alytaus vaikų globos namuose (toliau vadinama – Alytaus VGN), Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namuose (toliau vadinama – Molėtų VGN), Visagino paramos vaikui centre (toliau vadinama – Visagino PVC) ir Zarasų rajono Antazavės vaikų globos namuose (toliau vadinama – Antazavės VGN). Į Visagino PVC ir Antazavės VGN kartu vyko ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus patarėja Renata Stankevičienė.

3. VGN „Spengla“ vizito dieną gyveno 18 vaikų (įstaiga likviduojama), Alytaus VGN – 36 vaikai (įstaigoje yra 75 vietos), Molėtų VGN – 25 vaikai (50 vietų), Visagino PVC – 6 vaikai (15 vietų), Antazavės VGN – 12 vaikų (50 vietų). Lankantis įstaigose buvo bendrauta su jų vadovais, administracijų ir kitais darbuotojais bei vaikais, apžiūrėti ugdytinių gyvenamieji kambariai, virtuvėlės, užsiėmimų ir kitos patalpos, patikrinti įvairūs vidaus tvarkos dokumentai. Toliau ataskaitoje yra nurodytos lankymosi metu pastebėtos problemos, pateikiant ir gerosios praktikos pavyzdžių, atliekamas teisinis vertinimas, daromos atitinkamos išvados ir kompetentingoms institucijoms teikiamos rekomendacijos dėl nustatytų trūkumų taisymo.

4. Pagrindiniai teisės aktai, taikytini lankantis vaikų globos įstaigose:

4.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija;

4.2. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija;

4.3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau vadinama – CK);

4.4. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (toliau vadinama – VTAPI);

4.5. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas (toliau vadinama – LGI);

4.6. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 20 d. įsakymu Nr. A1-46 patvirtintas Socialinės globos normų aprašo 1 priedas (2017 m. gegužės 4 d. įsakymo Nr. A1-214 redakcija) (toliau vadinama – Aprašas);

4.7. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. balandžio 7 d. įsakymu Nr. A1-181 patvirtinti Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvai (toliau vadinama – Normatyvai);

4.8. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-75 patvirtintas Socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos tvarkos aprašas (toliau vadinama – Tvarkos aprašas);

4.9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 28 d. įsakymu Nr. V-1268 patvirtintos Rekomendacijos dėl poveikio priemonių taikymo netinkamai besielgiantiems mokiniams (toliau vadinama – Rekomendacijos dėl poveikio priemonių);

4.10. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. rugsėjo 1 d. įsakymu Nr. V-714 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 124:2014 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 124:2014 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ (toliau vadinama – HN 124:2014);

4.11. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2012 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. BV-8 patvirtintas Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisių pažeidimais, tvarkos aprašas (2017 m. birželio 29 d. įsakymo Nr. BV-46 redakcija) (toliau vadinama – Ypatingų atvejų aprašas).

5. Vertinant elgesį su asmenimis, kuriems apribota laisvė, ir tokių asmenų laikymo sąlygas, svarbu vadovautis tarptautinių institucijų rekomendacijomis. Europos valstybėse žmogaus teisių būklę įvairiose laisvės atėmimo (apribojimo) vietose vertina ir kankinimų prevenciją vykdo Europos Komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (toliau vadinama – CPT arba Komitetas). Šios tarptautinės institucijos rekomendacijose nustatyti elgesio su asmenimis, iš kurių atimta arba apribota laisvė, standartai ([CPT/Inf/E (2002) 1-Rev. 2015]¹), kurių privalo laikytis valstybės, Europos Tarybos narės, Europos konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą dalyvės.

Taip pat svarbi Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms dėl globos įstaigose gyvenančių vaikų teisių, priimta 2005 m. kovo 16 d. Ministrų Komiteto Ministrų pavaduotojų 919-ajame posėdyje (toliau vadinama – Rekomendacija Rec(2005)5); Rekomendacija dėl vaikų teisių ir socialinių paslaugų, draugiškų vaikams ir šeimoms, priimta 2011 m. lapkričio 16 d. Ministrų Komiteto Ministrų pavaduotojų 1126-ajame posėdyje (toliau vadinama – Rekomendacija Rec(2011)12) ir Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1990 m. gruodžio 14 d. Rezoliucija dėl nepilnamečių, kurių laisvė apribota, apsaugos (toliau vadinama – Rezoliucija Nr. 45/113).

II. NUSTATYTOS APLINKYBĖS

PERSONALAS

6. Dėl personalo skaičiaus, sudėties ir darbo valandų

6.1. Tinkamas GĮ veiklos organizavimas, įskaitant ir apsaugą nuo netinkamo elgesio, pasiekiamas tik užtikrinant personalo (socialinių darbuotojų, padėjėjų, sveikatos priežiūros specialistų ir kitų specialistų) skaičių pagal teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Aprašo 1 priede nustatyta, kad socialinę globą užtikrinančio personalo pareigybių skaičius turi būti ne mažesnis, nei reglamentuoja socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtinti Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvai; personalo skaičiaus ir globojamų vaikų skaičiaus santykis turi garantuoti tinkamą socialinės globos įstaigos veiklos organizavimą (17.1–17.2 punktai).

¹ Prieiga internete (anglų kalba): <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>

Normatyvų 8 punkte nustatyta, kad vienam likusiam be tėvų globos arba socialinės rizikos vaikui numatyta 0,18–0,3 socialinio darbuotojo arba socialinio pedagogo pareigybės; 0,3–0,48 individualios priežiūros personalo (socialinio darbuotojo padėjėjo) pareigybės, o vaikui, turinčiam negalią ar emocijų ir elgesio sutrikimų, – 0,15–0,25 socialinio darbuotojo arba socialinio pedagogo pareigybės ir 0,42–0,7 individualios priežiūros personalo (socialinio darbuotojo padėjėjo) pareigybės. Vienam naktį šeimynoje (grupėje) dirbančiam darbuotojui turi tekti ne daugiau nei viena įstaigos šeimyna arba ne daugiau nei 12 vaikų. Normatyvų 1 punkte taip pat nustatyta, kad atsižvelgiant į gavėjų poreikius, gali būti nustatytas didesnis nei šiame akte numatytas pareigybių skaičius.

CPT standartuose pabrėžiama, kad nepilnamečių priežiūra yra ypač sudėtinga užduotis. Daugelis iš jų yra patyrę fizinį, seksualinį arba psichologinį smurtą, todėl globos įstaigose nuolat turi būti specializuoti ugdytojai, psychologai ir socialiniai darbuotojai (Dvidešimt ketvirtosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (2015) 1] 119 p.). Įvairių sričių specialistų bendras darbas, personalo stabilumas, pakankamas skaičius bei optimali struktūra taip pat pabrėžiama Rekomendacijoje REC(2005)5. Vaikui turi būti užtikrinama psichologų ir kitų specialistų pagalba (Aprašo 1 priedo 5.7 punktas).

6.2. Vizitų vaikų globos įstaigose metu nustatyta:

6.2.1. visose aplankytose įstaigose yra užtikrinamas Normatyvuose nustatytas minimalus socialinį darbą dirbančio personalo skaičius – kiekvienoje šeimynoje dirba po du socialinius darbuotojus arba socialinius pedagogus ir du individualios priežiūros darbuotojus (padėjėjus). Tačiau daugumos globos įstaigų administracijų ir socialinių darbuotojų teigimu, Normatyvuose nustatyto minimalaus socialinį darbą dirbančio personalo skaičiaus nepakanka, kai šeimynose glojami vaikai su negalia, specialiųjų poreikių arba emocijų ir elgesio sutrikimų turintys vaikai, nes jų saugumui, priežiūrai ir ugdymui užtikrinti reikalingos sutelktos socialinių darbuotojų, psichologų ir kitų specialistų pastangos.

Pažymėtina, kad siekiant kompleksiskai spręsti daugelio vaikų problemas būtinas komandinis personalo darbas (savalaikis vaiko priežiūros priemonių, ugdymo tikslų nustatymas ir peržiūrėjimas, pasitikėjimas komandos nariais, nuolatinis keitimasis informacija, tikslus kiekvieno specialisto atsakomybės apibrėžimas), todėl, esant minimaliam socialinį darbą dirbančio personalo skaičiui, ne visada pavyksta užtikrinti sklandų, nuoseklų tiesiogiai su vaikais dirbančių socialinių darbuotojų ir specialistų komandos darbą darbuotojų ligos ar atostogų metu;

6.2.2. Visagino PVC administracijos darbuotojų teigimu, sumažėjus įstaigoje glojamų vaikų skaičiui (vienintelėje įstaigos šeimynoje gyvena 7 vaikai) šios įstaigos veiklą koordinuojančios ir kontroliuojančios Visagino savivaldybės administracijos darbuotojai siūlo šioje globos įstaigoje sumažinti socialinį darbą atliekančio personalo skaičių. Šiuo metu jis atitinka savivaldybės (steigėjo) nustatytą didžiausią leistiną Visagino PVC pareigybių skaičių ir Normatyvuose nustatytą minimalų socialinį darbą dirbančio personalo skaičių.

Pažymėtina, kad socialinį darbą atliekančio personalo skaičiaus mažinimas (proporcingai Visagino PVC šeimynoje gyvenančių vaikų skaičiui) nors formaliai ir atitiktų minimalaus socialinį darbą dirbančio personalo skaičiaus reikalavimus, tačiau sudarytų prielaidas situacijoms, kuomet Visagino PVC administracijos darbuotojai, atsakingi už įstaigos darbo organizavimą, saugių ir sveikų darbo sąlygų personalui sudarymą, socialinių darbuotojų, socialinių pedagogų, individualios priežiūros personalo darbuotojų darbo grafikų tvirtinimą, neįstengtų tinkamai vykdyti savo pareigų, negalėtų visą parą užtikrinti globos namuose gyvenančių vaikų saugumo. Socialinę globą užtikrinančio personalo skaičiaus ir glojamų vaikų skaičiaus santykis negali būti nustatomas vien matematiškai – jis ne tik formaliai turi atitikti socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintus socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvus, bet ir faktiškai garantuoti tinkamą socialinės globos įstaigos veiklos organizavimą (žr. Aprašo 17.1–17.2 punktus).

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės parengtoje valstybinio audito 2014 m. sausio 31 d. ataskaitoje Nr. VA-P-10-3-1 „Ar vaikų globos sistema atitinka glojamo vaiko geriausius interesus?“ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomenduota tobulinti darbo laiko sąnaudų normatyvus – numatyti didesnę nei bendras vienam vaikui, turinčiam emocijų ir elgesio sutrikimų,

paslaugas teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvą. Deja, ši valstybinio audito rekomendacija dar nėra įgyvendinta.

6.3. CPT standartuose pabrėžiama, kad įstaigos vidaus veiklos organizavimas turi būti paremtas tinkamu darbo krūviu. Pirmenybė turi būti teikiama tokioms vaikų gyvenimo sąlygoms, kurios užtikrintų personalo pastovumą ir, atitinkamai, darnius emocinius personalo ir vaikų santykius bei ugdymo tęstinumą (Vienuoliktosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (2001) 16] 26 punktas; Rekomendacija REC(2005)5).

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierės 2015 m. kovo 20 d. pažymoje „Dėl pokyčių vaikų iki 3 (4) metų ir vaikų su negalia, globojamų sutrikusio vystymosi kūdikių namuose bei A. Bandzos kūdikių ir vaikų globos namuose, srityje“ (Nr. (6.7.-2014-12) PR-46) konstatuota, jog normaliai vaiko raidai būtina, kad jis turėtų nuolat jį prižiūrintį asmenį, su kuriuo sietų abipusiai jausmai ir prierašumas (p. 31). Seimo kontrolieriaus 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje (Nr. 2015/1-137) pažymėta, jog, vizituose į vaikų globos įstaigose dalyvavusių ekspertų psichologų nuomone, labai svarbu, kad vaiką auginantys arba globojantys asmenys būtų nuolatiniai darbuotojai: supratingi bei lengvai pasiekiami atsiradus poreikiui kontaktuoti, pabendrauti, nes būtent šitaip vaikas gali užmegzti patikimus, ilgalaikius ir saugius santykius su suaugusiuoju, kuris jam yra teigiamas pavyzdys. Vaikams iš globos namų tai ypatingai aktualu, nes tokiu būdu jie taptų atsparesni neigiamai aplinkos įtakai, vengtų nusikalstamumo ir įvairių priklausomybių. Vaikams svarbu, kad jį prižiūrintis suaugusysis nesikeistų bent dvejus metus.

Vizitų metu nustatyta, kad visose aplankytose vaikų globos įstaigose administracija deda pastangas sudaryti tokias vaikų gyvenimo sąlygas, kurios užtikrintų tinkamą personalo darbo krūvį, socialinių paslaugų srities darbuotojų pastovumą, teigiamus emocinius personalo ir vaikų ryšius bei vaikų ugdymo tęstinumą. 2017 m. darbo grafikuose ir darbo laiko apskaitos žiniaraščiuose nebuvo informacijos apie asmenis, kuriems tenka dvigubas darbo krūvis, arba ilgesnius nei kelios papildomos valandos viršvalandžius (esant būtinumui pavaduoti kitus darbuotojus jų ligos ar atostogų metu).

6.4. Socialinės globos normų aprašo 1 priede nustatyta, kad priimdama darbuotojus socialinės globos įstaigos administracija privalo įsitikinti jų tinkamumu dirbti su vaikais; darbuotojams keliami reikalavimai turi būti apibrėžti socialinės globos įstaigoje patvirtintose darbuotojų elgesio taisyklėse arba elgesio kodekse (Aprašo 18.5 punktas).

Vizitų GĮ metu nustatyta, kad visose įstaigose administracija taiko griežtus standartus priimdama į pareigas socialinį darbą su vaikais dirbančius asmenis, individualios priežiūros personalo darbuotojus: kandidatų prašoma pateikti rekomendacijas iš ankstesnių darbuotojų, su visais pretendais individualiai aptariami pareigybių aprašymuose ir globos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse nustatyti profesiniai reikalavimai, kiekvieno darbuotojo gebėjimai ir tinkamumas dirbti su vaikais tikrinamas asmeninių pokalbių su kandidatais metu, darbo sutartyse numatomas trijų mėnesių išbandymo terminas.

6.5. Vizitų GĮ metu taip pat nustatyta, kad visose aplankytose įstaigose dauguma socialinį ir pedagoginį darbą dirbančių darbuotojų yra moterys. Pažymėtina, kad mišrus personalas (moterys ir vyrai) sudarytų palankesnes sąlygas užkirsti kelią netinkamam elgesiui, prisidėtų tiek kuriant gerą bendrą įstaigos klimatą, tiek skatinant gerus darbuotojų ir vaikų santykius (Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12] 26 punktas, Rekomendacija REC(2005)5), todėl visų vaikų globos įstaigų administracijos turėtų nuolat ieškoti papildomų priemonių ir būdų, siekiant užtikrinti mišrų su vaikais tiesiogiai dirbantį personalą.

7. Dėl darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo

7.1. Aprašo 1 priede nustatyta, kad socialinės globos įstaigoje su vaikais dirbantys asmenys privalo turėti žinių, kaip ugdyti vaiko bendravimo įgūdžius, ir nuolat šias žinias bei profesinius gebėjimus tobulinti mokymuose, seminaruose, kituose kvalifikacijos kėlimo renginiuose; personalui turi būti sudaryta profesinį tobulėjimą motyvuojanti aplinka, galimybės tobulinti profesinę kvalifikaciją, įgyti naujų psichologinių žinių, kaip elgtis su vaiku nelaimingų įvykių, krizių bei panašiais atvejais ir po jų, kaip dirbti su vaikais (šeima) kriziniais atvejais, kai vaikas susiduria su

prievarta, agresija, smurtu ir pan. bei gilinti turimas (Aprašo 11.8, 18.7, 20.1, 20.4 punktai); vaikui teikiamų paslaugų kokybę turi garantuoti personalui teikiama reguliari ir kokybiška socialinės globos įstaigoje dirbančių kolegų, kitų specialistų pagalba; socialinės globos įstaigoje turi būti numatyta su vaikais dirbančių darbuotojų supervizijos (konsultacinė pagalba dirbantiems specialistams, vadovams, komandoms bei organizacijoms, norinčioms tobulėti ir dirbti efektyviau) vykdymo tvarka, taip pat paskirti asmenys, atsakingi už profesinės pagalbos kolegoms organizavimą (Aprašo 20.6 punktas).

7.2. Patikrinimų metu nustatyta:

7.2.1. visose aplankytose vaikų globos įstaigose yra paskirti asmenys, atsakingi už profesinės pagalbos darbuotojams organizavimą, nuolat teikiama ilgalaikę darbo vaikų globos institucijose patirtį turinčių kolegų pagalba, visose įstaigose yra sudaromi darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo planai ir nuosekliai siekiama juos įgyvendinti, individualios priežiūros personalui užtikrinta galimybė dalyvauti įžanginiuose mokymuose; vienoje iš aplankytų įstaigų – Molėtų VGN darbuotojai dalyvavo komandiniuose supervizijos mokymuose, darbuotojų konsultavimo renginiuose įvairiais profesinių santykių klausimais siekiant tobulinti tiesiogiai su vaikais dirbančio personalo profesinę kompetenciją;

7.2.2. beveik visų aplankytų įstaigų darbuotojai 2016–2017 metais nuolat kėlė kvalifikaciją, mokėsi lavinti savo ir vaikų tarpusavio bendravimo įgūdžius, skatinti vaikų pozityvų elgesį, ugdyti socialinius įgūdžius; socialinių paslaugų srities darbuotojams (išskyrus Visagino PVC) buvo užtikrinta galimybė dalyvauti profesinės kompetencijos tobulinimo renginiuose, kurių bendra trukmė atitiko socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintus minimalius reikalavimus (ne mažiau kaip 16 akademinį valandų per kalendorinius metus). Tai užfiksuota globos įstaigų veiklos planuose ir jų įgyvendinimo ataskaitose.

Pavyzdžiui, Antazavės VGN nuolat organizuojami socialinių pedagogų, socialinių darbuotojų ir individualios priežiūros personalo kvalifikacijos kėlimo renginiai, metodinio būrelio užsiėmimai, pranešimai ir diskusijos, kurių temos: „Vaikų, turinčių elgesio emocijų sutrikimų, pažinimas ir darbas su jais“, „Pedagoginė vaiko elgesio korekcija“, „Vaikų ir paauglių savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas“, „Vaikų laikinasis svečiavimasis“, „Kodėl vaikai elgiasi neatsakingai“, „Ugdytinių savarankiškumo lygio nustatymas“, „Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymo pasiekimų vertinimas“ ir kt. Molėtų VSGN direktoriaus pavaduotoja buvo nuvykusi į Europos Sąjungos lėšomis finansuojamos Mokymosi visą gyvenimą programos projekto „Darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas Portugalijos šalies socialinių paslaugų ir neįgalųjų ugdymo sistemoje“ stažuotę, kurios metu susipažino su Portugalijos socialinių paslaugų organizavimo sistema, įgijo darbui su neįgaliaisiais ir socialinės rizikos vaikais būtinų kompetencijų. Alytaus VGN, VGN „Spengla“, Visagino PVC ir kitų vaikų GĮ personalo darbuotojai lankė įvairius savivaldybių mokymų centruose organizuojamus kvalifikacijos kėlimo seminarus, kuriuose buvo nagrinėjami vaikų elgesio ir nuotaikos sutrikimų ypatumai, kompleksinės pagalbos vaikui valdymas, vaiko apsaugos politikos ir vaiko globos teisiniai aspektai, darbo su smurtą patyrusiais asmenimis ypatumai, globos įstaigos darbuotojų komandos formavimo aspektai.

Kartu pažymėtina, kad tiesiogiai su vaikais dirbančių GĮ darbuotojų teigimu, jie norėtų daugiau praktinio pobūdžio mokymų apie paauglių, taip pat specialiųjų poreikių turinčių vaikų, ugdymo ir bendravimo su jais ypatumus, apie ekstremalių situacijų valdymo veiksmus. Deja, įstaigų vadovams šie darbuotojai apie savo pageidavimus nepranešė (Alytaus VGN, Antazavės VGN, VGN „Spengla“).

7.2.3. Visagino PVC administracijos ir socialinių darbuotojų teigimu, daugelis kvalifikacijos kėlimo seminarų socialiniams darbuotojams ir pedagogams, individualios priežiūros personalui kainuoja brangiai, įstaiga ne visada turi pakankamai lėšų mokymų išlaidoms padengti, o darbuotojų atlyginimų nepakanka, kad jie patys galėtų sumokėti už tokius tobulinimosi renginius. Visagino PVC administracija, siekdama įgyvendinti socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintus Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašo reikalavimus bei sudaryti sąlygas darbuotojams periodiškai tobulinti savo profesinę kvalifikaciją ne mažiau kaip 16 akademinį valandų per metus, ne kartą kreipėsi į įstaigos steigėją

(Visagino savivaldybę) su prašymais skirti lėšų socialinių darbuotojų ir individualios priežiūros personalo privalomiems mokymams. Informacija apie socialinį darbą atliekančio personalo specialiųjų žinių ir personalo kvalifikacijai skirtų lėšų trūkumą bei su šiomis aplinkybėmis susijusias grėsmes įstaigos veiklos kokybei buvo pateikta Visagino PVC 2014–2016 m. veiklos ataskaitose, tačiau papildomų lėšų socialinių darbuotojų ir individualios priežiūros personalo privalomiems mokymams nebuvo skirta.

Pažymėtina, kad specialiųjų žinių apie vaikų elgesio ir ugdymo ypatumus, socialinių darbuotojų ir individualios priežiūros personalo elgesį su vaikais įvairių gamtinių, techninių ar socialinių įvykių, krizių metu ar kitais gyvybei, sveikatai, turtui ir aplinkai pavojingais atvejais trūkumas, įvairių ekstremalių situacijų valdymo įgūdžių stoka gali sukelti didelę psichologinę įtampą, ilgalaikį nerimą arba stresą, taigi ir realų pavojų tiek pačių darbuotojų, tiek ir globos įstaigoje gyvenančių vaikų sveikatai.

SAUGI APLINKA, NEIGIAMO POBŪDŽIO ĮVYKIAI, NETINKAMO ELGESIO PREVENCIJA, DRAUSMINIMO PRIEMONĖS

8. Dėl saugios gyvenamosios aplinkos užtikrinimo

8.1. Rekomendacijoje Rec(2011)12 pažymima, kad, teikiant bet kokias socialines paslaugas vaikams, jų saugumui turi būti skiriamas pagrindinis dėmesys; patalpose, kuriose teikiamos socialinės paslaugos, turėtų būti saugu atsižvelgiant į įrengimą ir kitus fizinės ar socialinės aplinkos aspektus (Rekomendacijos Rec(2011)12 G skyrius). Socialinės globos įstaigoje vaikui turi būti užtikrinta saugi ir stabili gyvenamoji aplinka, teritorija apsaugota nuo pašalinių asmenų, galinčių padaryti vaikui žalą, gyvenamosiose ir bendrojo naudojimo patalpose turi būti įrengta gaisro aptikimo ir signalizavimo sistema (Aprašo 1 priedo 5.6 p., 14.11 p., 14.4 p.). Miego metu, norint užtikrinti kiekvieno nepilnamečio apsaugą, turėtų būti reguliariai prižiūrimos visos miego zonos, įskaitant atskirus kambarius (Rezoliucijos Nr. 45/113 33 p.).

Vaikas pagal savo amžių ir brandą turi sukaupti saugaus elgesio įgūdžių ir žinių, padedančių suprasti, koks elgesys ir įpročiai yra nepriimtini, siekiant išvengti neigiamų pasekmių ir apsaugoti nuo galinčių jam pakenkti ryšių tiek socialinės globos įstaigoje, tiek visuomenėje. Socialinės globos įstaiga turi rašytines vidaus tvarkos taisykles, kuriose įvardijama, koks vaiko elgesys traktuojamas kaip saugus, koks – kaip žalingas ar netinkamas bei kokios specialiosios priemonės gali būti taikomos vaiko netinkamo elgesio korekcijai. Vaikas, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą, turi būti supažindintas su šiomis taisyklėmis, ugdytinis turi žinoti apie tai, koks jo elgesys traktuojamas kaip nesaugus, bei apie galimas tokio elgesio pasekmes (Aprašo 1 priedo 5.5 p.).

Tinkamai atlikę naujai į įstaigą atvykusio vaiko medicininę apžiūrą sveikatos priežiūros specialistai gali identifikuoti potencialių sveikatos problemų (pvz., dėl priklausomybės, polinkio žalotis, žudyti) turinčius jaunuolius, ir kuo anksčiau sužinoma apie egzistuojančius tokius sveikatos sutrikimus, tuo lengviau taikyti veiksmingas prevencines priemones (Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12] 39 p.).

8.2. Patikrinimų metu nustatyta:

8.2.1. darbuotojų pareigybės aprašymuose numatyta pareiga rūpintis globotinių saugumu, numatyti už fiziškai saugią ir psichologiškai harmoningą aplinką atsakingi darbuotojai (socialiniai darbuotojai, psichologas, kiti) (visose įstaigose); socialiniai pedagogai teikia siūlymų administracijai, kaip būtų galima gerinti saugią darbo aplinką (VGN „Spengla“); vaiko gerovės komisija vertina namų aplinką ir vaikų saugumą, organizuoja ir koordinuoja saugios aplinkos kūrimą, analizuoja problemas ir jų priežastis, nustato pagalbos priemonių prioritetus, kryptis ir teikimo formą, rūpinasi, kad kuo anksčiau būtų aptinkami pavojai, susiję su vaiko saugumu ir saugios aplinkos kūrimu (VGN „Spengla“, Molėtų VGN); numatytas detalus darbuotojų veiksmų planas vaikui pirmą kartą atvykus į įstaigą: bylos formavimas, vaiko supažindinimas su įstaiga ir jos vidaus tvarkos taisyklėmis, sveikatos patikrinimas, specialiųjų poreikių įvertinimas, individualaus socialinės globos plano sudarymas ir peržiūra, vaiko adaptacijos aptarimas, įvertinimas ir kt. (Molėtų VGN);

8.2.2. visų įstaigų globotiniams užtikrinama apsauga nuo pašalinių asmenų, galinčių daryti žalą: socialinės globos įstaigos lauko teritorijoje ir koridoriuose veikia vaizdo stebėjimo kameros (visose įstaigose); budėtojas stebi lankytojų įėjimą / išėjimą (Visagino PVC); visose įstaigose yra patvirtinta vaikų lankymo (svečių lankymosi) tvarka; vaikų pasimatymai su tėvais (globėjais) ir kitais artimaisiais rengiami patalpose, kurias, prireikus, stebi darbuotojai; visose įstaigose yra parengta vaikų išleidimo už globos namų ribų ir išleidimo svečiuotis pas gimines arba artimuosius tvarka, taip pat savavališkai pasišalinusių globotinių paieškos tvarka, numatytas darbuotojų veiksmų planas vaikui nustatytu laiku negrįžus į globos įstaigą (pavyzdžiui, vaikui sugrįžus, specialistų komandoje analizuojamos pasišalinimą sukėlusios priežastys ir suteikiama kompleksinė pagalba (VGN „Spengla“) arba savavališkai išėjęs vaikas rašo pasiaiškinimą, dėl jo gali būti organizuojamas neeilinis vaiko gerovės komisijos posėdis bei vaikui taikomos drausminės priemonės (Alytaus VGN));

8.2.3. visose įstaigose nuolat veikia priešgaisrinė signalizacijos sistema, darbuotojų (socialinio darbuotojo, jo padėjėjo, socialinio pedagogo) pareigybės aprašymuose ir (arba) darbo tvarkos taisyklėse numatytas reikalavimas išmanyti saugos ir sveikatos, priešgaisrinės saugos reikalavimus ir jų laikytis, yra patvirtinta tvarka dėl gaisrų prevencijos priemonių ir (arba) darbuotojų veiksmų, kurių privaloma imtis kilus gaisrui, planas, organizuojamos tokių veiksmų pratybos; be to, gerai matomose vietose patalpintos gaisrinės saugos reikalavimų atmintinės (Antazavės VGN); yra patvirtintas ekstremalių situacijų valdymo veiksmų planas (Molėtų VGN, Visagino PVC, Antazavės VGN). Kartu pastebėtina, kad ne visų įstaigų globotiniai galėjo atsakyti, ką reikėtų daryti kilus gaisrui (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, Antazavės VGN).

Gerosios praktikos pavyzdys

Molėtų VGN ir Antazavės VGN patvirtintas ekstremalių situacijų prevencijos priemonių planas, kuriame numatytos atitinkamos priemonės: gesintuvų patikros atlikimas, prevencinių priemonių prieš sausos žolės deginimą organizavimas, įvairių įrenginių (elektros įrangos, šilumos mazgo, vandentiekio ir pan.) patikrinimo ir paruošimo veikti organizavimas, informacijos teikimas darbuotojams ir vaikams apie gaisrų pavojus (bei jų padarinius, prevencines priemones ir apsisaugojimo būdus), pavojingus radinius, priemones, kurių reikia imtis ligų, epidemijų metu, kaip elgtis prieš meteorologinį reiškinių (škvalą, uraganą, šaltį, pūgą) ir jo metu, įvykus avarijai, civilinės saugos mokymų ir pratybų organizavimas ir kt.;

8.2.4. siekiant užtikrinti vaikų saugumą miego metu, darbuotojų pareigybiniuose aprašymuose numatyta pareiga dirbant naktį užtikrinti globotinių saugą, tinkamai prižiūrėti miegančius globotinius (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, Visagino PVC);

8.2.5. parengtose įstaigų vidaus tvarkose nustatytos vaikų tinkamo elgesio taisyklės ir vaikai su jomis yra supažindinti; pokalbių su visų įstaigų globotiniais metu pastebėta, kad jie (pagal savo amžių ir brandą) turi saugaus elgesio įgūdžių ir žinių: su įvairia buitine technika, elektros prietaisais, taip pat keliuose, gatvėse, kieme, viešose vietose bei sugeba įvertinti, koks elgesys yra saugus, koks žalingas; įstaigose vykdomos prevencijos programos (švietimas): saugaus eismo, saugaus elgesio stebint varžybas, smurto mažinimo ir patyčių prevencijos, fizinės ir psichikos sveikatos stiprinimo, lytiškumo ugdymo, taip pat alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo, saugaus bendravimo elektroninėje erdvėje ir pan.;

8.2.6. vaikų sveikata prieš jiems vykstant į globos įstaigą dažniausiai patikrinama asmens sveikatos priežiūros įstaigoje; jei vaikas į įstaigą atvyksta be medicininės apžiūros, jis slaugytojo yra apžiūrinamas tą pačią dieną arba ne vėliau kaip per dvi tris dienas.

8.3. Įvertinus patikrinimų metu nustatytas aplinkybes, darytina išvada, kad visose įstaigose tiek dienos, tiek nakties metu vaikams užtikrinama saugi gyvenamoji aplinka, ugdytiniai pagal savo amžių ir brandą turi saugaus elgesio įgūdžių bei įvairių sričių žinių, tačiau pastebėtina, kad patikrinimo metu pakalbinti ne visų įstaigų globotiniai galėjo atsakyti (žinojo), kaip reikėtų elgtis kilus gaisrui (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, Antazavės VGN).

9. Dėl apsaugos nuo netinkamo elgesio

9.1. Vaikui turi būti sukurta stabili teigiama emocinė aplinka, kurioje jis jaučiasi pripažintas, mylimas, reikalingas, svarbus ir saugus, ir tai nepriklauso nuo jo emocinės, sveikatos būklės ar vystymosi sutrikimų. Personalas savo darbe turi vadovautis žmogiškosios etikos normomis ir atitinkamų profesijų etikos kodeksais, o vaikas yra patenkintas ir gerai atsiliepia apie darbuotojų žmogiškąsias savybes. Personalo ir vaiko santykiai grindžiami abipusės pagarbos, tarpusavio supratimo ir susitarimo principais. Vaiko ir personalo tarpusavio bendravimas rodo pagarbius ir šiltus santykius (Aprašo 1 priedo 6.1 p., 18.3 p., 18.8 p.).

Socialinės globos įstaigoje gyvenantis vaikas turi turėti „savą asmenį“ – pasirinktą socialinės globos įstaigos darbuotoją. Vaikas „savam asmeniui“ patiki problemas, yra išklausomas, juo pasitiki ir jaučia jam prierašumą (Aprašo 1 priedo 6.2 p.).

Socialinės globos įstaigoje turi būti užtikrinta vaiko apsauga nuo smurto, išnaudojimo, diskriminacijos, įžeidinėjimų dėl rasės, religijos, negalios, socialinės padėties, asmeninių savybių, gebėjimų ir kita. Siekiant užtikrinti vaiko saugumą, esant poreikiui, vaikui turi būti suteikiama visokeriopa specialistų pagalba (psichologo konsultacijos ir pan.), užtikrinti profesionalūs personalo veiksmai, taip pat užtikrinta, kad tais atvejais, kai vaiko veiksmai kelia pavojų jam pačiam ir kitiems, jo saugumo interesais naudojamos priemonės nepažeidžia vaiko teisių ir jo teisėtų interesų. Personalui turi būti sudarytos galimybės įgyti ir gilinti psichologines žinias, kaip elgtis su vaiku nelaimingų įvykių, krizių bei panašiais atvejais ir po jų (Aprašo 1 priedo 5.7 p., 18.7 p.).

Taip pat turi būti palaikoma vaiko iniciatyva, noras aptarti iškilusias problemas kartu su socialinės globos įstaigos darbuotojais, savivaldybės socialiniais darbuotojais, esant poreikiui – ir kitais specialistais, nuolat užtikrinamas vaiko žinojimas, kad jis bus suprastas ir neatstumtas; vaikas žino, kad socialinės globos įstaiga bendradarbiauja su savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyriumi, švietimo, sveikatos priežiūros, teisėsaugos, įdarbinimo ir kitomis institucijomis (Aprašo 1 priedo 6.3 p., 18.6 p.).

Ypatingų atvejų apraše, skirtame vaikų globos ir kitų atsakingų institucijų darbuotojams, nustatytas vaiko teisių apsaugą užtikrinantis bendradarbiavimo teikiant informaciją apie ypatingus atvejus mechanizmas. Numatyta, kad ypatingais laikomi smurto prieš vaiką atvejai, dėl kurių: 1) vaikui nustatoma arba įtariama mirtis; 2) vaikui sunkiai sutrikdoma sveikata; 3) kai yra pagrindo manyti ir (arba) įvertinti, kad padaryta nusikalstama veika, numatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147², 149, 150, 151, 151¹, 157 straipsniuose; 4) taip pat vaiko savižudybės ir bandymo nusižudyti, sukeliančio grėsmę vaiko gyvybei, atvejai.

CPT standartuose bei Rekomendacijoje Rec(2011)12 taip pat pabrėžiama, kad veiksmingą apsaugą nuo netinkamo elgesio nepilnamečių įstaigose užtikrina tinkamos personalo įdarbinimo procedūros (siekiant užtikrinti darbuotojų tinkamumą dirbti su vaikais), specialistų, dirbančių su vaikais, priežiūra ir reguliarius vertinimas bei galimybė vaikui skųstis dėl netinkamo darbuotojų elgesio ([CPT/Inf (99) 12] 33 p., Rekomendacijos Rec(2011)12 G skyrius) (apie darbuotojų priėmimą į darbą įstaigose, – šios ataskaitos 6.5 punkte, o apie galimybę vaikui pateikti skundą, įskaitant ir dėl galimai netinkamo darbuotojo elgesio, – 22 punkte).

9.2. Patikrinimų metu nustatyta:

9.2.1. visose įstaigose vaikai jautėsi svarbūs ir saugūs, labai teigiamai apibūdino savo darbuotojus, jų žmogiškąsias savybes, ilgametę patirtį ir profesionalumą, pabrėžė gerus santykius su kitais vaikais; nepilnamečių teigimu, konfliktų tarp vaikų būna, tačiau darbuotojai reaguoja profesionaliai;

9.2.2. kalbinti vaikai patvirtino, kad turi „savą asmenį“ ir juo pasitiki (išskyrus Antazavės VGN). Nors Antazavės VGN 2016 metų veiklos ataskaitoje nurodyta, kad kiekvienas vaikas turi „savą“ asmenį, tačiau globotiniai pripažino, kad jiems apie šią galimybę nebuvo paaiškinta arba jie apskritai nežinojo, kad toks gali būti;

9.2.3. iš visose įstaigose kalbintų globotinių nebuvo išgirsta nusiskundimų dėl netinkamo personalo elgesio; auklėtiniai pripažino, kad jaučiasi visapusiškai saugūs, taip pat kad apsauga nuo smurto, išnaudojimo, diskriminacijos, įžeidinėjimų jiems yra užtikrinama, o prireikus jie gauna specialistų (specialiojo pedagogo, psichologo ir kt.) pagalbą;

9.2.4. dauguma kalbintų vaikų žino, kad gali kreiptis į įstaigos administraciją, taip pat į savivaldybėse veikiančius vaiko teisių apsaugos skyrius, socialinius darbuotojus ir kitus specialistus, ir nebijo to daryti;

9.2.5. visose įstaigose vaikai reguliariai mokomi, kas yra smurtas, netinkamas elgesys: tai analizuojama bendrose diskusijose arba individualiuose pokalbiuose, žiūrimos ir aptaromos įvairios televizijos laidos, minima tolerancijos diena (visose įstaigose); specialias paskaitas skaito įstaigose dirbantis psichologas (VGN „Spengla“, Visagino PVC, Antazavės VGN); įvairios pažintinės priemonės įtrauktos į šeimynų veiklos planus. Pavyzdžiui, Visagino PVC šeimos kovo mėn. veiklos plane numatyta pamokėlė su policijos komisariato atstovais „Savaitė be patyčių“, savo elgesio ir veiksmų analizė; balandžio mėn. – susitikimas policijoje „Gyvenkime be patyčių“; gegužės mėn. – dalyvavimas akcijoje „Mėnuo be smurto prieš vaikus“, kurios metu numatyta smurto prevencijai skirtos tematikos filmo peržiūra, psichologo ir kiti užsiėmimai.

Į įstaigas taip pat kviečiami vaiko teisių specialistai, policijos atstovai skaityti paskaitų apie patyčias, smurtą; dauguma kalbintų vaikų žinojo, kad nuo 2017 m. vasario 21 d. įsigaliojo naujas smurto apibrėžimas ir įtvirtintos smurto formos.

Gerosios praktikos pavyzdžiai

Antazavės VGN 2017 m. patvirtinta saugumo įgūdžių lavinimo programa, skirta lavinti vaikų saugumo įgūdžius, supažindinti juos su smurto prieš vaikus formomis ir ugdyti savęs pažinimą bei pasitikėjimą savimi, mokyti elgtis rizikingose situacijose, suteikti informacijos, kur kreiptis pagalbos susidūrus su smurtu.

VGN „Spengla“ atliekami globalinių tarpusavio smurto ir patyčių tyrimai (taikant individualias konsultacijas, psichologinius testus, peržiūrint aktualius filmukus);

9.2.6. visų aplankytojų įstaigų darbuotojai teigė turį įgūdžių atpažinti požymius, pagal kuriuos galima įtarti, kad vaikas patyrė smurtą arba kitokį netinkamą elgesį, ir kaip elgtis tokiais atvejais, taip pat turį klasės vadovų ir kitų atsakingų asmenų kontaktinius duomenis (pvz., policijos pareigūnų, vaikui pabėgus); darbuotojai taip pat teigė, kad personalui sudarytos sąlygos įgyti psichologinių žinių, kaip elgtis su vaikais nelaimingų įvykių, krizių bei panašiais atvejais ir po jų, jie žino ir vadovaujasi įstaigoje patvirtinta tvarka, kaip elgtis tokiais atvejais, bei užtikrina profesionalų reagavimą į atvejį taip, kad nebūtų pažeistos vaiko teisės ir jo teisėti interesai;

9.2.7. informacija apie globalinių elgesį, drausmės pažeidimus, kitus įvykius fiksuojama pamainų perdavimo žurnaluose;

9.2.8. visose įstaigose yra patvirtintos reagavimo ypatingo atvejo metu ir pagalbos teikimo nukentėjusiam vaikui ir (arba) smurtautojui tvarkos, kuriose numatyti veiksmai pateikiant informaciją atitinkamoms tarnyboms, tikslus įvykių registravimas, pagalbos vaikams organizavimas, prireikus – krizių valdymo komandos pasitelkimas, priežiūros stiprinimas, darbuotojų kompetencijos stiprinimas, prevencinių priemonių siekiant išvengti panašių atvejų ateityje plano sudarymas, vaikų apsauga nuo žiniasklaidos dėmesio, aptarimas darbuotojų pasitarimuose, bendradarbiavimas su švietimo ir ugdymo institucijomis. Pavyzdžiui, Molėtų VGN patvirtinta krizių (netikėtų ir / arba pavojingų įvykių, trikdančių įprastą bendruomenės ar atskirų jos narių veiklą, emociškai sukrečiančių visą ar didesnę jos dalį) valdymo ir įveikimo tvarka, taip pat veiksmų, atliekamų nedelsiant po įvykio ir kitą dieną, planas, o įgyvendinus šiame plane numatytus veiksmus – organizuojamas jų sėkmingumo aptarimas ir vertinimas bei reikiamų sprendimų priėmimas. Taip pat patvirtinta darbuotojų veiksmų vaikų smurtinio elgesio atveju tvarka, kurioje išvardinti smurtinio elgesio požymiai ir numatyti darbuotojo veiksmai tokio elgesio atveju (būtina pakviesti į pagalbą kitus darbuotojus, apsaugoti greta esančius vaikus, iškviešti medikus ir policijos pareigūnus, nukentėjusiesiems suteikti būtinąją pagalbą, neprovokuoti dar didesnės smurtautojo agresijos ir kt.);

9.2.9. įstaigų vadovų teigimu, imamasi priemonių apsaugoti vaikus nuo darbuotojų savavališkų sprendimų nustatant bendras tvarkas (vidaus tvarkos taisyklės, vieningą drausminimo sistemą), priimant sprendimus kolegialiai, užtikrinant komandinį darbą ir tinkamą darbo priežiūrą; darbo priežiūra įstaigose vykdoma įvairiomis kryptimis: kasdien ir (arba) pagal poreikį rengiamos penkiaminutės (VGN „Spengla“, Antazavės VGN); vaiko gerovės komisijos pasitarimai (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, Molėtų VGN, Visagino PVC); vykdomi socialinių darbuotojų

darbinės veiklos vertinimai (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, Molėtų VGN; Antazavės VGN); atliekami netikėti patikrinimai savaitgaliais ir po darbo valandų (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, Visagino PVC, Antazavės VGN); visose įstaigose kolegos konsultuojasi tarpusavyje, dėmesį telkdamį į darbo arba teikiamų paslaugų gerinimą, rengiami komandiniai susirinkimai, posėdžiai, planuojama darbo veikla, situacijos analizuojamos kartu su kitais specialistais (savivaldybės administracijos Socialinių paslaugų skyriaus, Vaiko teisių skyriaus atstovais, policijos pareigūnais ir kt.), kalbama su buvusiais globotiniais, siekiant išsiaiškinti, ko trūko, kas netenkino, patiko / nepatiko; Molėtų VGN taip pat vykdomos supervizijos (pagal kvalifikacijos kėlimo programą) ir intervizijos (sudėtingų situacijų sprendimas specialistų komandoje).

9.3. Įvertinus patikrinimų metu nustatytas aplinkybes, darytina išvada, kad visose įstaigose įgyvendinamos įvairios priemonės, skirtos apsaugoti globotinius nuo netinkamo darbuotojų, vaikų ar kitų asmenų elgesio bei užtikrinti, kad vaikai gautų būtinųjų žinių, reikalingų įgūdžių ir jiems būtų laiku suteikiama pagalba.

10. *Dėl neigiamo pobūdžio įvykių registravimo*

10.1. Visų neigiamo pobūdžio įvykių tiksli registracija yra vienas iš vienas iš būdų, kuriais užkertamas kelias vėl jiems pasikartoti. Siekiant užtikrinti globotiniams kokybiškas paslaugas, apsaugoti jų teises, sumažinti įvairiais pažeidimais daromą žalą, darbuotojai turi būti ypatingai atidūs bei rūpestingi registruodami neigiamo pobūdžio įvykius.

Socialinės globos įstaigoje įvykę neigiamo pobūdžio įvykiai, susiję su nelaimingais atsitikimais ir (arba) vaiko teisių pažeidimais ir pan., turi būti registruojami *Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių vaikui registravimo žurnale*, analizuojamos juos sukėlusios priežastys ir priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje. Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių vaikui registravimo žurnale turi būti žymos dėl informacijos apie įvykusius incidentus socialinės globos įstaigoje pateikimo VTAS bei Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Darbuotojai turi žinoti apie įvykusio neigiamo pobūdžio įvykio pasekmes vaikui ir taikyti prevencines priemones, kad ateityje būtų išvengta panašių įvykių (Aprašo 1 priedo 5.7 punktas).

Pagal Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – SPPD) *Rekomendacijas dėl neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių asmeniui, vaikui registracijos žurnalo turinio*, neigiamo pobūdžio įvykiais laikomi *visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pasikeitimais, asmens teisių pažeidimais, bei kiti neigiamu pasekmių asmeniui turėję įvykiai*.

10.2. Lankantis įstaigose nustatyta, kad įstaigų patvirtintose neigiamo pobūdžio įvykių registravimo tvarkose numatytas apibrėžimas atitinka SPPD rekomendacijas, tačiau ne visose įstaigose tokia tvarka yra patvirtinta arba nėra aiškiai apibrėžta neigiamo pobūdžio įvykio sąvoka, todėl ne visi įvykiai gali būti registruojami (VGN „Spengla“, Alytaus VGN). Antazavės VGN neigiamo pobūdžio įvykių apibrėžimas nėra įtvirtintas, tačiau jų samprata aptarta 2012 m. gruodžio mėn. socialinių pedagogų ir socialinių darbuotojų pasitarime; iki 2017 m. neigiamo pobūdžio įvykiai buvo vadinami probleminėmis situacijomis ir kiekviena šeimyna pildė tokių situacijų analizės lapus; 2017 m. neigiamo pobūdžio įvykiai įstaigoje pradėti registruoti bendrame tokių įvykių žurnale.

Gerosios praktikos pavyzdys

Molėtų VGN ir Visagino VGN pildomuose Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių asmeniui, vaikui registravimo žurnaluose įvykiai registruojami detalčiai. Žurnalo turinį sudaro: įvykio registracijos eilės numeris; data ir laikas; trumpas įvykio aprašymas; pasekmių įvardijimas; kokių priemonių buvo imtasi įvykiui; kokie buvo priimti sprendimai, kaip įvykio išvengti ateityje; informacijos pateikimas apie įvykį kitoms institucijoms; kita svarbi informacija, pastabos; atsakingo asmens vardas, pavardė ir parašas.

Be to, su įvykiu susiję dokumentai (paaiškinimai, pranešimai) registruojami atskirame Neigiamo pobūdžio ir nelaimingų atsitikimų tyrimo dokumentų registre, kuris saugomas kartu su pirmiau nurodytu žurnalu (Molėtų VGN).

11. Dėl vaikų elgesio kontrolės ir drausminimo priemonių

11.1. Socialinės globos įstaigoje vaikus globojantys darbuotojai turi turėti žinių, kaip identifikuoti vaiko netinkamo elgesio motyvus bei priežastis, ir kartu su vaiku aptarti tinkamiausius elgesio korekcijos būdus (Aprašo 1 priedo 6.3 p.).

Socialinės globos įstaiga turi turėti parengtas rašytines vidaus tvarkos taisykles, kuriose įvardijama, koks vaiko elgesys traktuojamas kaip žalingas ar netinkamas bei kokios specialios priemonės vaiko netinkamo elgesio korekcijai gali būti taikomos. Vaikas turi žinoti, koks jo elgesys traktuojamas kaip netinkamas bei kokios galimos tokio elgesio pasekmės (Aprašo 1 priedo 5.5 p.).

Pagal VTAPI, vaiką, vengiantį atlikti savo pareigas, už drausmės pažeidimus teisėti vaiko atstovai gali drausminti savo nuožiūra, išskyrus fizines bausmes ir (ar) bet kokią kitą smurtą prieš vaiką. Už globos įstaigos vidaus tvarkos taisyklių pažeidimus gali būti taikomos drausminės auklėjamojo poveikio priemonės: *pastaba, papeikimas, griežtas papeikimas, atitinkamas elgesio įvertinimas*, kitos įstatymų nustatytos poveikio priemonės, o už nuolatinius ir piktybinius teisėtvarkos pažeidimus, taip pat už pavojingos (nusikalstamos) veikos padarymą, jeigu dėl jo amžiaus, sveikatos būklės ar kitų aplinkybių negalima administracinė arba baudžiamoji atsakomybė, gali būti taikomas *įspėjimas, įpareigojimas viešai ar kitokia forma atsiprašyti nukentėjusiojo, atidavimas tėvų ar kitų asmenų priežiūrai pagal laidavimą, namų priežiūra (laisvalaikio apribojimas), atidavimas į specialiąją auklėjimo ir drausmės įstaigą* bei kitos įstatymų numatytos priemonės (atsižvelgiant į vaiko amžių, jo padaryto pažeidimo pobūdį, kitas aplinkybes). Šių priemonių konkrečios rūšys, terminai, jų taikymo ir vykdymo tvarka nustatyta įstatymuose bei kituose teisės aktuose (VTAPI 49 str. 1–4 d.). Pavyzdžiui, Aprašo 1 priede numatytas drausminančių priemonių vaiko netinkamo elgesio korekcijai pavyzdys – *įvairūs draudimai tam tikrą laiką užsiimti mėgstama veikla* (Aprašo 1 priedo 7.5 p.). Pažymėtina, kad, pagal nuo 2017 m. kovo 24 d. įsigaliojusią Aprašo redakciją, kišenpinigiai negali būti mažinami arba jų mokėjimas sustabdomas kaip drausminimo priemonė (išskyrus vaiko tyčia padarytai materialinei žalai atlyginti arba už vaiko padarytus administracinius nusižengimus gautoms administracinėms nuobaudoms apmokėti, bet ne daugiau nei 50 proc. per mėnesį gaunamų kišenpinigių sumos) (Aprašo 1 priedo 10.12 p.). Seimo kontrolierius dar savo 2016-02-29 ataskaitoje Nr. 2015/1-137 pažymėjo, kad, ekspertų psichologų nuomone, kišenpinigių mažinimas arba neskyrimas neturėtų būti plačiai naudojamas kaip drausminimo priemonė.

Taip pat paminėtinos Rekomendacijos dėl poveikio priemonių, kuriose numatytas vadovo ar įgalioto atstovo iškvietimas, mokinio daiktų patikrinimo organizavimas, pagrįstus fizinių veiksmų panaudojimas netinkamai besielgiantiems mokiniams (kuomet vaiko elgesys kelia realų pavojų jo paties ir (arba) kitų asmenų gyvybei, sveikatai, psichologiniam ar fiziniam saugumui arba turtui, taip pat pasikartojantis, tyčinis, agresyvus, įžūlus, griaunantis ugdymosi procesą, pažeidžiantis kitų asmenų garbę ir orumą bei psichologinį ir fizinį saugumą elgesys).

Pagal tarptautines rekomendacijas (CPT, Rekomendacija Rec(2005)5, Rezoliucija Nr. 45/113), visose globos įstaigose taikomos kontrolės ir drausminimo priemonės, įskaitant tas, kurios yra skirtos asmens pačiam sau daromos žalos arba kitų asmenų sužalojimo prevencijai, turi būti paremtos nustatytais standartais. Turi būti aiškiai nustatoma, kas gali priimti sprendimą taikyti drausminimo priemones. Nepilnamečiai privalėtų turėti teisę būti apklausti dėl nusižengimo, kurį jie tariamai padarė, pateikti pasiaiškinimą, apskūsti aukštesnei valdžiai bet kokias paskirtas nuobaudas, o visa detali informacija apie tokias nuobaudas turėtų būti tinkamai registruojama (Antrosios bendros ataskaitos [CPT/Inf (92) 3] 55 p., 56 p., Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12] 35 p., Devynioliktosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (2009) 27] 88 p., Rezoliucijos Nr. 45/113 66-71 p.).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad, skiriant administracines nuobaudas, būtina laikytis konstitucinio proporcingumo principo, reikalaujančio asmens teisių neriboti daugiau, nei tai būtina demokratinėje visuomenėje; tarp padaryto teisės pažeidimo ir už šį pažeidimą nustatytos nuobaudos, siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra; teisinga ir protinga laikytina tokia nuobauda, kurią paskyrus gali būti pasiekti nuobaudos tikslai ir kuri, vertinant pažeidimo pobūdį, aplinkybes, pažeidėjo asmenybę, nėra per

griežta (2010 m. gruodžio 29 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. II-587-342/2010). Proporcingumo principas reikalauja, kad būtų išlaikyta pusiausvyra tarp konkrečiu atveju būtinų priemonių ir drausminio režimo paskyrimo, kadangi tokia priemonė gali turėti labai žalingų pasekmių asmeniui (Antrosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (92) 3] 56 p.). Taigi, skiriant nepilnamečiui drausminimo priemonę, būtina atsižvelgti į padaryto nusizengimo pobūdį ir aplinkybes, vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius, jo sveikatos būklę, psichologinę savijautą ir kitas aplinkybes.

11.2. Patikrinimų metu nustatyta:

11.2.1. pokalbių su darbuotojais metu sukaupus informaciją ir ją apibendrinus konstatuotina, kad jie turi žinių, kaip identifikuoti vaiko netinkamo elgesio motyvus bei priežastis, ir kartu su vaiku aptaria tinkamiausius elgesio korekcijos būdus;

11.2.2. įstaigose yra patvirtintos vidaus tvarkos taisyklės (išskyrus Alytaus VGN – nepateikė atitinkamo dokumento), kuriose įvardijama, koks vaiko elgesys traktuojamas kaip žalingas arba netinkamas; šiose taisyklėse arba atskirose drausminimo (poveikio) priemonių taikymo tvarkose įvardijama, kokios specialios priemonės vaiko netinkamo elgesio korekcijai gali būti taikomos; vaikai yra tinkamai supažindinti su šių tvarkų turiniu;

11.2.3. nusižengusiems globotiniams taikomos teisės aktuose numatytos drausminimo (poveikio) priemonės: pastaba, pokalbis, įspėjimas, papeikimas, griežtas papeikimas, laisvalaikio apribojimas (naudojimosi kompiuteriu, TV žiūrėjimo ne mokymosi tikslais), bendravimo su kitais globotiniais, darančiais blogą įtaką, ribojimas, elgesio vertinimas komisijoje, dalyvavimo išvykose, ekskursijose ar stovyklose apribojimas, sustabdomas išvykimas pas tėvus / globėjus ar giminaičius, vaiko buvimo vietos keitimas, įstaigos vadovo ar įgalioto asmens išskvietimas, globotinio daiktų patikrinimas (globotinio sutikimu), pagrįstų fizinių veiksmų (su fiziniu kontaktu susijusių veiksmų, kurių gali būti imamasi siekiant nutraukti globotinio elgesį, keliantį pavojų jo paties ar kitų asmenų gyvybei, sveikatai, saugumui arba turtui, arba užkirsti jam kelią) taikymas.

Geriosios praktikos pavyzdys

VGN „Spengla“ siekiant koreguoti netinkamą elgesį yra sudaromas socialinės pagalbos teikimo planas. Plane numatomos įvairios priemonės, pavyzdžiui: psichologinės pagalbos teikimas; individualus darbas su globotiniu (parama krizių metu, socialinių ir pedagoginių problemų sprendimas); mokymas kontroliuoti savo veiksmus ir prisiimti atsakomybę už savo poelgius; mokymas išreikšti emocijas; darbas su socialiniais partneriais (vaiko teisių apsaugos skyriumi, pedagogine psichologine tarnyba, mokyklos pedagogais), siekiant užtikrinti pagalbos veiksmingumą ar kuriant problemų prevencijos sistemą; komandos telkimas sudarant individualų socialinių paslaugų teikimo planą bei priežiūrą; turiningo globotinio užimtumo organizavimas, laisvalaikio planavimas; pagalba atkuriant visavertį globotinio bendravimą su kitais globotiniais ir darbuotojais; globotinio skatinimas kuo aktyviau dalyvauti popamokinėje ir globos namų veikloje; globotinio pozityvaus požiūrio į dorovines, etines, elgesio, kultūros, sveikos gyvensenos vertybes ugdymas; globotinio įtraukimas atlikti globos namų aplinkos tausojimo ir tvarkymo veiksmus ir kt. Įgyvendinus planą, surašoma plano įgyvendinimo ataskaita;

11.2.4. nors pagal nuo 2017 m. kovo 24 d. įsigaliojusią Aprašo redakciją, kišenpinigiai negali būti mažinami arba jų mokėjimas sustabdomas kaip drausminimo priemonė, tačiau tokia galimybė vis dar numatyta kelių įstaigų kišenpinigių mokėjimo tvarkose (Alytaus VGN, Molėtų VGN, Visagino PVC, Antazavės VGN (parengtos iki kišenpinigių mokėjimo tvarkos pakeitimo 2017 m. liepos 19 d. įsakymu Nr. V-17);

11.2.5. atveju, kuomet įstaigos nuobaudų taikymo tvarkoje būtų nurodytos ne visos vaikams taikomos priemonės, nenustatyta;

11.2.6. atveju, kuomet palikti prižiūrėti jaunesnių vaikų vyresnieji taikydavo jiems drausminimo priemones už netinkamą elgesį, nenustatyta;

11.2.7. visų tikrintų įstaigų tvarkose nėra įtvirtinti drausminimo priemonių taikymo terminai (arba įtvirtinti abstrakčiai, pavyzdžiui, Visagino PVC vaikų globos namų vidaus tvarkos taisyklėse numatyta, kad drausminimo priemonės taikomos „trumpam“; arba terminas numatytas tik vienai

drausminimo priemonei, pavyzdžiui, VGN „Spengla“ taisyklėse tik vienai poveikio priemonei – vaiko buvimo vietos pakeitimui; šios priemonės galima trukmė – ne ilgiau kaip viena valanda);

11.2.8. visose aplankytose įstaigose surašomas pranešimas apie netinkamą vaiko elgesį. Svarbu tai, kad visose GĮ globotiniai turi galimybę pateikti pasiaiškinimą, kas nutiko ir kodėl taip pasielgė;

11.2.9. nors nebuvo nustatyta atvejų, kuomet drausminimo priemonės vaikams buvo taikomos netinkamai arba neproporcingai, tačiau pastebėtina, kad priemonės proporcingumo reikalavimas nenumatytas įstaigų tvarkose arba numatytas iš dalies (pavyzdžiui, nenumatyta, kad, taikant poveikio priemones, privalu įvertinti pažeidimo pobūdį ir aplinkybes, tačiau įtvirtinti kiti proporcingumo principo elementai: numatyta, kad poveikio priemonės taikomos kraštutiniu atveju (t. y. tik tada, kai yra išnaudotos visos kitos galimos priemonės ir pedagoginės, psichologinės pagalbos teikimo galimybės, tačiau jos nedavė rezultatų (išskyrus neatidėliotinus atvejus); kad privalu atsižvelgti į vaiko amžių, specialiuosius ugdymo poreikius, sveikatos būklę, psichologinę savijautą ir kitas priemonės parinkimui ir taikymui svarbias aplinkybes; kad naudojant pagrįstus fizinius veiksmus privalu vadovautis minimalių būtinų fizinių veiksmų panaudojimo trumpiausiam būtinam laikotarpiui principu, užtikrinti minimalų, saugų ir proporcingą šių veiksmų naudojimą; kad vertinami tik vaiko veiksmai, o ne charakterio ypatybės; renkantis drausminimo priemones, siūloma atsižvelgti į vaiko nuomonę (VGN „Spengla“ ir Antazavės VGN).

11.3. Taigi, įvertinus patikrinimų metu nustatytas aplinkybes, darytina išvada, kad įstaigose drausminimo priemonių tvarkos tobulintinos siekiant apsaugoti vaikų teises ir jų teisėtus interesus.

11.4. Patikrinimų įstaigose metu vienos iš įstaigų darbuotojai pripažino esant problemų dėl metodikų darbui su rizikos grupės vaikais nebuvimo. SPPD informavo, kad socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo programose² yra numatyta rengti mokymus darbo su rizikos grupės vaikais klausimais: „Vaikų, paauglių pozityvaus elgesio skatinimas, socialinių įgūdžių ugdymas, pykčio valdymas“ (organizuoja VšĮ Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė, taip pat UAB „Žmogaus studijų centras“, UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“, VšĮ Žinių visuomenės institutas), „Specialiųjų socialinio darbo žinių gilinimas, dirbant su socialinės rizikos vaikais“ (organizuoja VšĮ „Kitokie projektai“), „Efektyvus bendravimas ir konfliktų valdymas“ (organizuoja VšĮ „Sopa“), „Socialinis darbas su psichikos negalią turinčiais žmonėmis“ (organizuoja Kauno neįgaliojo jaunimo užimtumo centras), „Lankomosios priežiūros ir globos įstaigų socialinių darbuotojų veikla dirbant su asmenimis, turinčiais psichikos sutrikimų ir/ar negalią“ (organizuoja VšĮ Šeimos santykių institutas) ir kt.

VAIKŲ APRŪPINIMAS

12. Dėl savarankiškumo ugdymo ir asmens higienos priemonių užtikrinimo

12.1. Aprašo 1 priedo 7.1 punkte nustatyta, kad vaikui, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą, turi būti sudarytos galimybės laisvai reikšti savo nuomonę, pažiūras ar pageidavimus, sprendžiant klausimus, susijusius su jo, kaip visavertės asmenybės, vystymusi. Be to, vaikas turi dalyvauti su jo poreikių užtikrinimu susijusiuose procesuose (išigyjant prekes, būtiniausius daiktus, planuojant vizitus pas gydytojus ir pan.).

12.2. Aprašo 1 priedo 5.2 punkte numatyta, jog vaikas individualiai pagal socialinės globos įstaigos nustatytą tvarką turi būti aprūpinamas patalyne, rankšluosčiais, drabužiais, avalyne, reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtiniais daiktais, atsižvelgiant į vaiko amžių, lytį ar neplanuotai atsiradusias aplinkybes. Drabužiai, avalynė, rankšluosčiai turi būti skiriami kiekvienam individualiai ir negali būti naudojami bendrai. Be to, vaikui, pagal jo galimybes, sudaromos sąlygos dalyvauti išigyjant šiuos daiktus, vaikas, gebantis pareikšti savo nuomonę, tai gali patvirtinti.

12.3. Aprašo 1 priedo 5.3 punkte numatyta, kad socialinės globos įstaigoje turi būti sudaromos galimybės vaikui išreikšti savo pageidavimus dėl maitinimo, aprangos ir kt. Vaikas turi būti aprūpintas apranga, atsižvelgiant į jo amžių, lytį, metų laiką bei, esant galimybėms, į ugdytinio

² <http://www.sppd.lt/lt/veiklos-sritys/informacija-socialiniu-paslaugu-srities-darbuotojams/patvirtintos-socialiniu-darbuotoju-profesines-kompetencijos-tobulinimo-programos/>.

estetinį skonį ir pageidavimus. Be to, vaikui, pagal galimybes, sudaromos sąlygos kartu su darbuotojais vykti į parduotuves, su vaiku tariamasi dėl jam reikalingų daiktų, drabužių ir kt. pirkimo, globotinis kartu su darbuotojais planuoja, kas jam labiausiai reikalinga, ir dalyvauja perkant jam būtinus daiktus, maisto produktus ir kt.

13. Patikrinimų metu nustatyta:

13.1. ne visose aplankytose įstaigose vaikai yra individualiai aprūpinti patalyne, rankšluosčiais: Antazavės VGN ir Visagino PVC patalynė ir rankšluosčiai nebuvo sužymėti, todėl po skalbimo jie atitekdavo bet kuriam vaikui, t. y. nei patalynė, nei rankšluostis nebuvo gražinami prieš tai juos naudojusiems vaikams; VGN „Spengla“ globotiniai taip pat neturėjo individualios patalynės ir rankšluosčių, t. y. kiekviena šeimyna turėjo jai priskirtos spalvos patalynę ir rankšluosčius, kuri nebuvo individualizuota ir priskirta konkrečiam vaikui, todėl po skalbimo atitekdavo bet kuriam šeimos vaikui; Alytaus VGN ir Molėtų VGN kiekvienas vaikas turėjo savo patalynę ir rankšluosčius, t. y. Alytaus VGN patalynės komplektas ir rankšluosčiai buvo suženklinti, nurodant ne tik šeimyną, bet ir konkretų vaiką, o Molėtų VGN kiekvieno vaiko patalynės komplektas ir rankšluosčiai buvo skirtingi (skirtingų spalvų, raštų, paveikslėlių ir pan.), kadangi įsigyjant tokias prekes yra paisoma vaikų pageidavimų, todėl Alytaus VGN ir Molėtų VGN po skalbimo šie daiktai visada grįždavo pas konkretų ugdytinį;

13.2. visose įstaigose kiekvienas vaikas turėjo individualiai jam priskirtą aprangą ir avalynę, kuri atitiko jų lytį, amžių bei metų laiką. Be to, kalbinti globotiniai buvo patenkinti savo turima apranga ir avalyne. Taip pat nustatyta, kad beveik visuose GĮ vaikų dėvima apranga ir avalynė buvo tvarkinga, švari, be akivaizdžių dėvėjimo žymių (nenudėvėta), išskyrus VGN „Spengla“ ir Alytaus VGN. Šiose įstaigose kai kurių globotinių apranga ir avalynė buvo nudėvėta;

13.3. daugumos aplankytų GĮ vaikai kelis kartus per metus (dažniausiai – keičiantis sezonui) kartu su darbuotojais vyksta į parduotuves nusipirkti reikiamą ir pageidaujamą aprangą bei avalynę. Tik viena įstaiga (Antazavės VGN) nesudaro galimybių visiems savo globotiniams vykti į parduotuves apsipirkti. Šios įstaigos vyresni šeimos vaikai parenka rūbus ir avalynę mažesniesiems. Be to, VGN „Spengla“ globotiniai turi ribotas galimybes išsirinkti norimą aprangą ir avalynę, kadangi tokie apsipirkimai vykdomi tik vienoje parduotuvėje, su kuria globos namai yra sudarę sutartį;

13.4. daugumos aplankytų GĮ (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, Molėtų VGN, Antazavės VGN) administracijų darbuotojai paaiškino, kad asmens higienos priemonės (šampūnas, dantų pasta ir kt.) perkamos centralizuotai ir ne visada atitinka vaikų individualius poreikius. Įstaigos centralizuotai perka tik būtiniausias ir (dažnai) pigesnes asmens higienos priemones, kurios tenkina pagrindinius vaikų asmens higienos poreikius. Personalas informavo, kad asmens higienos priemonės perkamos visiems vaikams bendrai, kartais darbuotojai leidžia pasirinkti iš, pavyzdžiui, dviejų / trijų rūšių šampūno. Pakalbinti auklėtiniai pripažino, kad asmens higienos priemonių, kuriomis įstaiga neaprūpina, kartais jie gauna iš labdaros, geresnės kokybės prekių arba prekių, kurios atitinka jų individualius poreikius, dažnai perka už kišenpinigius. Be to, vaikai paaiškino, kad jie nėra įtraukiami į higienos priemonių pirkimo procesą: dažniausiai darbuotojai jų tik paklausia, ko trūksta, o ne kokių konkrečių higienos priemonių jiems reikėtų; be to, Antazavės VGN auklėtiniai teigė, kad dažniau teiraujamasi tik pačių vyriausiųjų nuomonės.

Papildomai pažymėtina, kad VGN „Spengla“, Molėtų VGN ir Antazavės VGN globotiniams nėra perkamos individualius poreikius atitinkančios asmens higienos priemonės, pavyzdžiui, kūno / veido kremai, plaukų priežiūros priemonės, dezodorantai nuo prakaitavimo ir pan.

Gerosios praktikos pavyzdys

Visagino PVC vaikams visos asmens higienos priemonės yra perkamos atsižvelgiant ne tik į įstaigos finansines galimybes, bet ir į kiekvieno vaiko individualius poreikius ar pageidavimus, be to, vaikai aktyviai dalyvauja higienos priemonių įsigijimo procese, nuolat išreiškdami savo nuomonę ir pageidavimus;

13.5. Darytina išvada, kad asmens higienos prekių įsigijimas centralizuotai neužtikrina vaikams galimybės dalyvauti jas įsigyjant bei pareikšti savo nuomonę. Be to, nėra skatinama GĮ

gyvenančių globotinių savivertė, kuomet geresnės kokybės arba labiau atitinkantys individualius poreikius asmens higienos gaminiai dažnai gaunami tik dėl kitų žmonių geros valios.

Ekspertų psichologų nuomone, centralizuoto higienos priemonių pirkimo neigiamas poveikis atsiranda tuomet, kuomet tai trukdo užtikrinti vaiko sveikatą: sveiką odą, apsaugą nuo alergijų ir pan. Be to, centralizuotai perkant higienos priemones ribojamas vaikų dalyvavimas priimant sprendimus kasdienio jų gyvenimo klausimais, atimama galimybė pareikšti savo nuomonę bei jaustis svarbiems.

Gerosios praktikos pavyzdys

Seimo kontrolierius Augustinas Normantas 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje (Nr. 2015/1-137) atkreipė dėmesį ir į gerosios praktikos pavyzdį aprūpinant vaikus asmens higienos priemonėmis. Vaikų ir paauglių centre asmens higienos prekės nėra perkamos centralizuotai, o šeimynoms kas mėnesį skiriami pinigai šeimynos narių poreikiams tenkinti. Pačios šeimynos sprendžia, kokių prekių ir kam reikia. Administracijos teigimu, vieną mėnesį labiau atsižvelgiama į mažesniųjų reikmes, kitą – į vyresniųjų. Sprendimas pačioms šeimynoms atiduoti teisę nuspręsti, kaip jos išleis skirtus pinigus, priimtas atsižvelgiant į šeimynų individualumą, kadangi jose gyvena vaikai su skirtingais poreikiais. Atsisakius prekių pirkimo centralizuotai, stengiamasi kuo geriau patenkinti kiekvieno globotinio reikmes;

13.6. Antazavės VGN 2015 m. sausio 20 d. patvirtintoje kišenpinigių mokėjimo tvarkoje nustatyta, kad vaikai nuo 10 metų už gaunamus kišenpinigius patys perkasi būtiniausias higienos prekes. Darbuotojų teigimu, tokiu būdu vaikai mokomi patys iš savų lėšų apsirūpinti būtiniausiomis asmens higienos priemonėmis;

13.7. dviejose įstaigose (Alytaus VGN, Antazavės VGN) pastebėta, kad higienos patalpose esantys indeliai higienos priemonėms (dantų pastai, dantų šepetėliui) laikyti ir / arba kitas inventorių (rankšluosčio laikiklis ir pan.) yra numeruojami arba žymimi nurodant tik skaitmenis (1, 2, 3, 8 ir t. t.) arba šalia skaitmens kartu nurodomas vaiko vardas ir / arba pavardė, tačiau nėra nurodomas tik vaiko vardas / pavardė arba, pavyzdžiui, su globotiniu aptartas simbolis, ir pan.

Ekspertų psichologų nuomone, kiekvienam vaikui, tiek gyvenančiam šeimoje, tiek globos įstaigoje, labai svarbu turėti savo erdvę, savo lovą, savo stalą, savo drabužių, įvairių asmeninių daiktų, taip pat ir savo indelį higienos priemonėms laikyti. Vaiko vardas arba jo paties sugalvotas simbolis skatintų pojūtį, kad konkretus daiktas priklauso jam. Daiktai, pažymėti numeriais, nuolat primena apie tai, kad jis gyvena įstaigoje. Tokiu atveju būna mažiau galimybių pasireikšti vaiko individualumui ir nepriklausomumui. Konkrečiam globotiniam priklausančių daiktų žymėjimas, nurodant jo vardą arba simbolį, yra didesnės pagarbos vaikui, jo asmenybei ir individualumui ženklas;

13.8. vizitų GĮ metu apžiūrint sanitarinių mazgų patalpas ir tikrinant, kokiomis asmens higienos priemonėmis naudojasi vaikai, taip pat nustatyta, kad Molėtų VGN ir Alytaus VGN kai kurie prausyklose stovėję dantų šepetėliai buvo nusidėvėję. Be to, Alytaus VGN keli vaikai iki aštuonerių metų naudojo suaugusiems skirtu dantų šepetėliu ir / arba dantų pasta.

14. Dėl sąlygų ruošti namų darbus sudarymo ir kambarių aprūpinimo baldais

14.1. Aprašo 1 priedo 15.1. punkte numatyta, kad vaikui turi būti garantuotas socialinės globos įstaigos patalpų išplanavimas ir įrengimas, atitinkantis teisės aktų nustatytus higienos reikalavimus ir užtikrinantis sąlygas vaikui gyventi, ugdytis, leisti laisvalaikį ir tenkinti kitus vaiko poreikius. Be to, patalpos turi būti aprūpintos visais reikalingais baldais ir inventoriu, o vaiko gyvenamosios patalpos turi būti artimos šeimos namų aplinkai.

14.2. Aprašo 1 priedo 15.4 punkte numatyta, jog vaikas turi būti aprūpintas reikalingais tinkamos ir saugios fizinės būklės baldais ir inventoriu (lova, stalas, kėdė, spinta, spintelė asmeniniams daiktams), atsižvelgiant į jo amžių ir poreikius, o vaiko gyvenamosiose patalpose baldų konstrukcija ir formos turi nekelti pavojaus vaiko sveikatai bei saugumui. Baldai pagaminti iš saugių, vaiko sveikatai nekenksmingų medžiagų. Įrengiant kambarį, apstatant baldus ir kt. pagal galimybes atsižvelgiama į vaiko pageidavimus.

14.3. Aprašo 1 priedo 9.9 punkte nustatyta, kad mokyklinio amžiaus vaikui turi būti ugdomas supratimas apie pareigą mokytis ir jis turi būti skatinamas tai daryti. Be to, esant būtinybei, turi būti užtikrinta, kad vaikui bus suteikta pagalba ruošiant pamokas ar rengiantis egzaminams.

14.4. Vaikų globos įstaigoje, be kita ko, privalo būti sudarytos sąlygos ruošti namų darbus: įrengtas pamokų ruošos kambarys, jei vaikų individualios veiklos vietos neįrengtos miegamuosiuose; kiekvienam vaikui skirtas jo ūgi atitinkantis stalas ir kėdė (HN 124:2014 23.1.4, 26 punktai).

15. Patikrinimų metu nustatyta:

15.1. buvo pastebėta, kad visose įstaigose buvo sudarytos tinkamos individualios bei grupinės vaikų veiklos, miego, poilsio, maitinimosi, maisto gaminimo ir pan. sąlygos. Be to, visose GĮ vaikų kambariai buvo aprūpinti visais reikalingais baldais (lova, stalu, kėdėmis, spinta, spintele / komoda asmeniniams daiktams), išskyrus rašomuosius stalus; baldai buvo tinkamos kokybės ir saugūs; kalbinti auklėtiniai nurodė, kad yra atsižvelgiama į jų pageidavimus dekoruojant bei įrengiant gyvenamuosius kambarius;

15.2. Vizitų metu vertinant, ar vaikų gyvenamosios patalpos yra artimos namų aplinkai, nustatyta, kad Visagino PVC kai kurie kambariai buvo niūrūs, juose nebuvo asmeninių daiktų, išskyrus aprangą, avalynę ar smulkią buitinę techniką;

15.3. Visose GĮ vaikams nuolat ugdomas suvokimas apie pareigą mokytis ir jie skatinami tai daryti. Be to, darbuotojų teigimu, stengiamasi ugdyti vaikų savarankiškumą mokantis, kartu ruošiant namų darbus, nepaisant to, kad kai kuriems iš jų reikalinga darbuotojų pagalba. Molėtų VGN ir Visagino PVC administracijų personalas nurodė, kad globotinių mokymosi rezultatams skirimas itin didelis dėmesys, kadangi įstaigos turi darbuotoją, kurio pagrindinė ir vienintelė funkcija yra padėti vaikams paruošti namų darbus, padėti pasiręngti egzaminams / įvairiems atsiskaitymams bei plėsti ir gilinti turimas žinias;

15.4. vizitų metu, apžiūrint įvairias patalpas, buvo pastebėta, kad kambariuose esantis rašomųjų stalų ir kėdžių skaičius neatitiko patalpoje gyvenančių vaikų skaičiaus. Pažymėtina, kad šis trūkumas buvo pastebėtas keturiose iš penkių aplankytų įstaigų (Alytaus VGN, Molėtų VGN, Antazavės VGN, Visagino PVC). Darbuotojų dažniausiai nurodomos priežastys buvo šios: poreikio nebuvimas, kadangi vaikai nenori mokytis; ploto trūkumas kambariuose; vaikai lanko specialiąsias mokyklas, kuriose namų darbus reikia ruošti ne kasdien; vaikams reikalinga darbuotojų pagalba ruošiant namų darbus, todėl namų darbus globotiniai dažnai ruošia vienu metu, pavyzdžiui, valgomajame, prie bendro stalo. Tie, kurie nuolat atlieka namų darbus, gali pasirinkti, kur tai daryti: savo kambaryje, valgomajame ar poilsio kambaryje, darbuotojų kabinete (kai toks yra) ar kompiuterių salėje (Visagino PVC). Atkreiptinas dėmesys, kad vieninteliai VGN „Spengla“ kiekvienam savo globojamam vaikui sudarė tinkamas sąlygas ruošti namų darbus: kiekvienas globotinis savo kambaryje turi stalą ir kėdę.

16. Dėl kišenpinigių mokėjimo tvarkos

16.1. Aprašo 1 priedo 19.1.20 papunktyje nurodyta, kad kiekviena įstaiga turi pareigą pasitvirtinti kišenpinigių vaikams mokėjimo tvarkos aprašą.

16.2. Aprašo 1 priedo 10.12 papunktyje (aktuali akto redakcija, galiojanti nuo 2017 m. kovo 24 d.) nustatyta, kad socialinės globos įstaiga, siekdama padėti vaikui rengtis savarankiškam gyvenimui ir integruotis į visuomenę, kiekvieną mėnesį užtikrina kišenpinigių smulkioms išlaidoms skyrimą ir, esant galimybėms, teikia kitą finansinę bei materialinę paramą. Kišenpinigiai turi būti skiriami vaikams ne vėliau nei vaikai pradėdami ugdyti pagal pradinio ugdymo programą. To paties amžiaus vaikams (išskyrus vaikams su negalia) socialinės globos įstaigoje nustatomas vienodas kišenpinigių dydis. Vaikams mokamų kišenpinigių dydis turi būti ne mažesnis kaip 0,4 bazinės socialinės išmokos (15,20 euro) per mėnesį (išskyrus vaikams su negalia). Vaikams su negalia kišenpinigiai mokami atsižvelgiant į jų savarankiškumo lygį, gebėjimą išreikšti savo nuomonę, priimti sprendimus. Be to, vaikas pagal savo amžių ir brandą bei darbuotojai, atsakingi už vaiko ugdymąsi, turi žinoti ir gali apibūdinti vaiko kišenpinigių mokėjimo tvarką ir šių kišenpinigių tikslą. Vaikui turi būti užtikrinta galimybė tartis su šiais darbuotojais, o darbuotojai nustatyta pareiga,

ugdant vaiko gebėjimus, patarti jam, kaip tinkamai naudoti kišenpinigius savo asmeninėms reikmėms, aptarti su vaiku, kur jis išleidžia kišenpinigius, tačiau negali reikalauti iš vaiko atsiskaityti už gautus kišenpinigius pateikiant pirkinių apmokėjimo kvitus.

16.3. Aprašo 1 priedo 10.12 papunktyje taip pat nustatyta, kaip galima panaudoti kišenpinigius be vaiko sutikimo. Globos įstaigos vadovo sprendimu, kišenpinigiai gali būti sumažinami globotinio tyčia padarytai materialinei žalai atlyginti arba už vaiko padarytus administracinius nusižengimus gautoms administracinėms nuobaudoms apmokėti, bet ne daugiau nei 50 proc. per mėnesį gaunamų kišenpinigių sumos. Kišenpinigių naudojimo vaiko tyčia padarytai materialinei žalai atlyginti ar už vaiko padarytus administracinius nusižengimus gautoms administracinėms nuobaudoms apmokėti tvarka turi būti nustatyta socialinės globos įstaigos vadovo ar jo įgalioto asmens patvirtintame kišenpinigių vaikams mokėjimo tvarkos apraše.

16.4. Ekspertų psichologų nuomone, remiantis vienomis iš naujausių vaikų auklėjimo rekomendacijų³, kišenpinigių sumažinimas kaip nuobauda už nepageidaujamą vaikų elgesį yra nerekomenduojamas; tokiais atvejais galėtų būti taikomos kitos drausminimo priemonės, nes vaikai turi ugdyti savarankiškumą mokydami savarankiškai disponuoti jiems priklausančiais daiktais (pinigais).

16.4.1. Vaikų psichologė-ekspertė, kartu su Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojais 2016 metais lankydama Kauno apskrities vaikų globos įstaigose, taip pat atkreipė dėmesį į tai, jog tais atvejais, kuomet vaiko veiksmai sukelia didelę materialinę žalą globos įstaigai, pavyzdžiui, teismas paskyrė didelę piniginę baudą už tai, kad vaikas melagingai pranešė apie oro uoste padėtą bombą, ir GĮ nutaria nemokėti vaikui kišenpinigių ilgą laiką arba kol iš kišenpinigių bus padengta žala – tokia nuobauda gali neduoti teigiamo rezultato. Ekspertė pažymėjo, kad vaikas, net ir būdamas vyresnio amžiaus, negali įvertinti savo elgesio padarinių finansine išraiška; vaikas apkaltinamas ir baudžiamas ilgą laiką, kadangi net per keletą metų jis nesugebės grąžinti paskirtos baudos sumos vien iš GĮ skiriamų kišenpinigių; vaikas bus piktas dėl įstaigos elgesio ir nerodys pastangų ateityje nedaryti žalos. Taigi, tokia bausmė nėra efektyvi, nes ji paremta tik priekaištais, kaltinimais ir nesibaigiančiais lėšų apribojimais. Be to, ekspertė pažymėjo, kad skiriant vaikui nuobaudą svarbu atsižvelgti į jo amžių ir supratimą apie siekiamą bausmės efektą bei apie galimas pasekmes pritaikius nuobaudą – kad nebūtų sukurta papildomų problemų. Taip pat svarbu, kad kišenpinigių ribojimas netaptų suaugusiųjų bejėgiškumo ir „kerštavimo“ priemone. Kita vertus, psichologės nuomone, pinigai neturėtų tapti pagrindine motyvavimo priemone.

16.4.2. Papildomai pažymėtina, jog, ekspertų psichologų nuomone, kišenpinigiai – tai asmeniniai auklėtinio pinigai, kuriuos vaikas turėtų leisti savo nuožiūra. Tai privalėtų būti asmeninis jo reikalas. Tačiau kai kuriems vaikams gali kilti sunkumų taupant gautus pinigus ir planuojant savo išlaidas. Todėl svarbu į ugdymo planą įtraukti užsiėmimus, per kuriuos supažindinama su tinkamu finansų planavimu. Jei kyla abejonių, kad kažkuris globotinis gali išleisti savo kišenpinigius žalingiems dalykams, pavyzdžiui, kvaišalams, svarbu stebėti ir įvertinti globotinio būseną bei su tuo susijusią situaciją, nes galbūt vaikui reikalinga pagalba. Kišenpinigių ribojimas arba tikrinimas nėra efektyvios priemonės, be to, vaikai sugalvoja, kaip tai apeiti. Bet kuriuo atveju globos namuose vertėtų įgyvendinti prevencines programas ir edukacinius užsiėmimus dėl racionalaus kišenpinigių naudojimo.

17. Patikrinimų metu nustatyta:

17.1. visos GĮ turi pasitvirtinusios kišenpinigių mokėjimo tvarkas, tačiau daugumos įstaigų (Antazavės VGN, Molėtų VGN, Visagino PVC, Alytaus VGN) vadovai pripažino, kad jos nebuvo atnaujintos atsižvelgiant į aktualią Aprašo 1 priedo 10.12 papunkčio redakciją, galiojančią nuo 2017 m. kovo 24 d. Pažymėtina, kad, vizito metu atkreipus į tai dėmesį, kelios įstaigos (Antazavės VGN, Visagino PVC, Alytaus VGN) pateikė atnaujintas kišenpinigių mokėjimo tvarkas;

17.2. visų aplankytų įstaigų darbuotojai, atsakingi už vaikų ugdymąsi, vaiku pagal jų amžių ir brandą mokė, kaip tinkamai naudoti kišenpinigius savo asmeninėms reikmėms, reguliariai aptarė su vaikais, kur jie išleidžia kišenpinigius;

³ SOS-Kinderdorf International

17.3. visose įstaigose užtikrinamas kišenpinigių skyrimas vaikams nuo tada, kai jie pradedami ugdyti pagal pradinio ugdymo programą;

17.4. visose įstaigose vaikams su negalia kišenpinigiai nėra mažinami, o mokami kaip ir kitiems globos namuose gyvenantiems vaikams, šie vaikai gaunami kišenpinigiais disponuoja padedami darbuotojų;

17.5. nenustatyta atvejų, kad kišenpinigių mokėjimo tvarkose būtų konkrečiai nurodoma, kaip globotinis turi panaudoti kišenpinigius, apribojant vaiko teisę ugdytis savarankiškumą bei kišenpinigius leisti savo nuožiūra ir savarankiškai;

17.6. daugumos įstaigų (Antazavės VGN, Visagino PVC, Alytaus VGN, VNG „Spengla“) auklėtiniai nebuvo susipažinę su įstaigos vadovo patvirtinta kišenpinigių mokėjimo tvarka ir nežinojo, kas joje yra nustatyta;

17.7. ne visiems vaikams nustatytas vienodas kišenpinigių dydis, t. y. ne mažesnis kaip 15,20 euro per mėnesį: dviejose įstaigose (Antazavės VGN, Visagino PVC) kišenpinigių dydis diferencijuojamas pagal vaikų amžiaus grupes;

17.8. pagal Visagino PVC pateiktus kišenpinigių išmokėjimo žiniaraščius, ne visada užtikrinamas kišenpinigių išmokėjimas kas mėnesį;

17.9. dviejose įstaigose vaikams nebuvo išmokama visa pagal galiojančią teisinę reguliavimą turėjusi priklausyti kišenpinigių suma: VGN „Spengla“ vaikams išmokėdavo ne po 15,20 euro, o po 15,07 euro; Visagino PVC keturiolikmečiams išmokėdavo tik po 7,60 euro;

17.10. daugumos aplankytų įstaigų (Antazavės VGN, Visagino PVC, Alytaus VGN, Molėtų VGN) darbuotojai reikalauja iš vaikų atsiskaityti už gautus kišenpinigius pateikiant pirminių apmokėjimo kvitus;

17.11. Antazavės VGN ir VNG „Spengla“ kišenpinigių mokėjimo tvarkose nėra numatyta, koku būdu / forma vaikams turi būti išmokami kišenpinigiai;

17.12. Antazavės VGN, Visagino PVC, Alytaus VGN vadovų patvirtintose kišenpinigių mokėjimo tvarkose nenumatyta galimybė vaikams laisvai disponuoti banko mokėjimo kortelėmis; vizitų metu jos buvo saugomos pas darbuotojus / įstaigos vadovus;

17.13. daugumos vizituotų įstaigų (Antazavės VGN, Visagino PVC, Alytaus VGN, Molėtų VGN) patvirtintose kišenpinigių mokėjimo tvarkose numatyta galimybė mažinti ir / arba neišmokėti kišenpinigių ne tik už vaiko tyčia padarytos materialinės žalos atlyginimą arba už vaiko padarytus administracinius nusižengimus gautoms administracinėms nuobaudoms apmokėti, bet ir už įvairių vidaus tvarkos taisyklių nesilaikymą / pažeidimą; be to, Antazavės VGN, Alytaus VGN, VNG „Spengla“ keliems globotiniams kišenpinigiai buvo neišmokami ilgą laiką;

17.14. daugumos įstaigų (VNG „Spengla“, Antazavės VGN, Visagino PVC, Alytaus VGN) patvirtintose kišenpinigių mokėjimo tvarkose nenurodytas terminas, kiek laiko kišenpinigiai gali būti mažinami;

17.15. VNG „Spengla“, Visagino PVC, Alytaus VGN patvirtintose kišenpinigių mokėjimo tvarkose nenumatyta aiški skatinimo už gerą vaikų elgesį, didinant mokėtiną kišenpinigių sumą, tvarka;

17.16. Visagino PVC patvirtintoje kišenpinigių mokėjimo tvarkoje nenumatyta, nuo kokio amžiaus pradedami mokėti kišenpinigiai;

17.17. visų įstaigų patvirtintose kišenpinigių mokėjimo tvarkose nėra reglamentuota, kam kišenpinigiai negali būti naudojami;

17.18. daugumos įstaigų (Antazavės VGN, Molėtų VGN, VGN „Spengla“, Visagino PVC) patvirtintose kišenpinigių mokėjimo tvarkose nenumatyta, iki kurios mėnesio dienos turi vaikams būti išmokėti kišenpinigiai;

17.19. Antazavės VGN darbuotojai paaiškino, kad vaikams už netinkamą elgesį neišmokėti kišenpinigiai nėra pervedami į vaikų asmenines sąskaitas banke, bet yra panaudojami bendriems šeimynoms poreikiams tenkinti.

VAIKŲ SOCIALINIAI ĮGŪDŽIAI IR LAISVALAIKIS

18. Dėl vaiko vystymosi poreikių užtikrinimo

18.1. Aprašo 1 priedo 10.11 papunktyje nustatyta, kad, esant poreikiui, vaikui užtikrinama pagalba atliekant buitines darbus, ugdant savitvarkos gebėjimus. Vaikas su negalia turi būti aprūpintas priemonėmis, padedančiomis lavinti ir palaikyti vaiko dėl sveikatos būklės prarastus ar neįgytus socialinius įgūdžius.

Aprašo 1 priedo 8.7 papunktyje nustatyta, kad vaikas pagal poreikį turi būti aprūpintas būtinomis techninės pagalbos priemonėmis, protezinėmis ir ortopedinėmis technikos priemonėmis (dantų sukandimo korekcijos, pablogėjusios regos, klausos koregavimo ir kita).

18.2. Vizitų metu nustatyta:

18.2.1. VGN „Spengla“ yra vaikų, turinčių klausos sutrikimų. Darbuotojai nemoka gestų kalbos, todėl jiems sudėtinga bendrauti su šiais vaikais;

18.2.2. Alytaus VGN yra auklėtinė, kuri turi klausos sutrikimų. Ši mergaitė neturi veikiančio klausos aparato (vizito metu jis buvo sugedęs). Kaip nurodė GĮ administracija, toks klausos aparatas yra brangus, dažnai genda, todėl pasitaiko laikotarpių, kuomet dėl jo gedimo auklėtinė nieko negirdi. Tokie laikotarpiai tęsiasi po kelias savaites. GĮ darbuotojai nemoka gestų kalbos. Vizito metu buvo pastebėta, kad auklėtinė, kalbinama darbuotojos, dėl neveikiančio klausos aparato, nesupranta, ko iš jos pastaroji nori.

18.3. Taigi, galima teigti, kad GĮ (VGN „Spengla“ ir Alytaus VGN) neužtikrina vaikų su negalia teisių.

19. Dėl rūkymo ir alkoholio vartojimo prevencijos

19.1. Valstybė rūpinasi žmonių sveikata (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 str.); vaiko teisę būti sveikam saugo įstatymas (VTAPI 8 str.). Vaikams turi būti ugdoma nuostata prieš rūkymą ir alkoholinių gėrimų vartojimą (VTAPI 44 str. 1 d.), o viena iš priemonių tai užtikrinti yra vaiko sveiko gyvenimo būdo ugdymas (informavimu, švietimu ir kt.) (VTAPI 8 str. 5 p.).

Aprašo 1 priedo 5.5 papunktyje numatyta, kad vaikas pagal savo amžių ir brandą gauna saugaus elgesio įgūdžių ir žinių, padedančių suprasti, koks elgesys ir įpročiai yra nepriimtini.

19.2. Vizitų į GĮ metu siekiama išsiaiškinti, ar įstaigos susiduria su vaikų rūkymo ir alkoholio vartojimo problema, taip pat kokias prevencines priemones jos taiko, siekdamas tam užkirsti kelią:

19.2.1. Molėtų VGN Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų vaikų elgesio ir tvarkos taisyklių⁴ 22 punkte nurodyta, kad vaikai turi pareigą saugoti savo sveikatą – nevirtoti svaigalų, tabako, narkotikų. Molėtų VGN Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų darbuotojų vidaus darbo tvarkos taisyklių⁵ 3.5 punkte nurodyta, kad darbuotojai turi pareigą tinkamai elgtis ir rodyti aukštos moralės pavyzdį darbe ir buityje, viešose vietose, taip pat Molėtų VGN teritorijoje draudžiama vartoti tabaką, alkoholį, narkotikus, psichotropines ir kitas psichoaktyvias medžiagas, prekiauti jomis, platinti šia tema nelegalią literatūrą, spaudinius ir kitus leidinius.

Išanalizavus dokumentus (Molėtų VGN šeimynų 2017 m. veiklos planus⁶) ir vizito metu pasikalbėjus su auklėtiniais bei darbuotojais, nustatyta, kad darbuotojai kontroliuoja, ar yra laikomasi nustatytų draudimų nevirtoti svaigalų, tabako, narkotikų, taip pat vykdo įvairias programas dėl svaigalų, tabako, narkotikų žalos žmogaus organizmui, veda individualius pokalbius ir pan. (pokalbis–diskusija „Cigaretė burnoje dar ne vieno žmogaus nepadarė SUAUGUSIU“; „Ką aš manau apie alkoholinių gėrimų vartojimą“; paskaita–diskusija „Narkotikai – mitai ir realybė“; Pasaulinės nerūkymo dienos minėjimas „Rūkymas – mada ar valios trūkumas“; diskusija

⁴ Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų vaikų elgesio ir tvarkos taisyklės, patvirtintos Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų direktoriaus 2016 m. lapkričio 15 d. įsakymu Nr. V1-17.

⁵ Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų darbuotojų vidaus darbo tvarkos taisyklės, patvirtintos Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų direktoriaus 2012 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. V1-72.

⁶ Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų 1–5 šeimynų 2017 m. veiklos planai, patvirtinti Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų direktoriaus.

su šeimynų ugdytiniais apie rūkymo žalą, pasekmes, kaip atsisakyti rūkymo; pokalbių ciklas apie alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų žalą jaunam organizmui). Tokių užsiėmimų metu vaikai sužino, kokią žalą jiems ir suaugusiems daro rūkymas, kokios problemos (sveikatos, finansinės ir kt.) kyla rūkančiajam, apie pasyvaus rūkymo pasekmes, kodėl pradedama rūkyti, ar verta rūkyti. Vaikai mokomi laisvai reikšti savo nuomonę rūkymo tema, išklaudyti vieni kitus. Taip pat aptaria problemas, susijusias su alkoholio vartojimu, diskutuoja, kaip elgtis, kad atsispirti siūlymams paragauti alkoholio ir nepradėti jo vartoti. Vaikai motyvuojami sveikai gyventi, sportuoti, rūpintis savo sveikata; sumažėja polinkis į žalingus įpročius;

19.2.2. Alytaus VGN turi pasitvirtinusi narkotikų ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programą 2017 metams⁷, pagal kurią yra numatytos įvairios organizacinės priemonės dėl pedagogų, globotinių ir tėvų švietimo, taip pat mokiniams suteikiama informacija apie neigiamą alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų poveikį žmogaus sveikatai ir visuomenei. Diegiamas suvokimas apie sveikos gyvensenos svarbą, mokoma kritiškai vertinti ir atsakyti už savo veiksmus ir elgesį, siekiama, kad vaikams būtų ugdomas gebėjimas kreiptis pagalbos ir spręsti problemas, susijusias su alkoholiu, rūkymu. Tuo pačiu formuojama asmenybė, kuri yra motyvuota gyventi sveikai ir turiningai;

19.2.3. VGN „Spengla“ patvirtintų Valkininkų vaikų globos namų „Spengla“ vaikų elgesio taisyklių 2.16 punkte nustatytas draudimas vaikams rūkyti ir vartoti alkoholį. Visagino PVC vaikų globos namų vidaus tvarkos taisyklių⁸ III.5 punkte nurodyta, kad vaikas privalo nevartoti alkoholio, narkotinių ir kitų psichiką veikiančių priemonių, nerūkyti. Visagino PVC Visagino paramos vaikui centro darbo tvarkos taisyklių 57.4 ir 57.6 punktuose nustatytas draudimas darbuotojams rūkyti Visagino PVC patalpose, taip pat vartoti alkoholinius gėrimus, kitas toksines ir narkotines medžiagas, būti neblaiviems arba apsvaigusiems nuo narkotinių, toksinių ar medicininių preparatų. Antazavės VGN vidaus tvarkos ir elgesio taisyklių⁹ 6 punkte nustatyta, kad vaikas turi pareigą nevartoti svaigalų, rūkalų ar narkotikų. Tų pačių taisyklių skyriuje „Vaikui draudžiama“ (nesunumeruota) nurodyta, kad vartoti svaigalus, rūkalus, narkotikus ir kitas psichotropines medžiagas bei siūlyti jas kitiems yra draudžiama.

Išanalizavus dokumentus ir vizitų metu pasikalbėjus su auklėtiniais bei darbuotojais, nustatyta, kad VGN „Spengla“, Visagino PVC ir Antazavės VGN dokumentuose nėra numatyta jokių prevencinių priemonių dėl tabako, alkoholio, narkotikų, psichotropinių ir kitų psichoaktyvių medžiagų vartojimo užkardymo ir mažinimo. Darbuotojai savarankiškai kalbasi su vaikais dėl pirmiau išvardintų medžiagų vartojimo žalos žmogaus organizmui. Taip pat stengiamasi auklėtinius atgrasyti nuo alkoholio vartojimo bei rūkymo, dažniausiai rengiami individualūs pokalbiai su vaiku, kuris jau vartoja draudžiamąsias medžiagas.

19.3. Taigi, nustatyta, kad GĮ sprendžia klausimą dėl savo auklėtinių rūkymo užkardymo, alkoholio vartojimo atvejų yra pasitaikę visose lankytose įstaigose, tačiau tai vienetinės situacijos (kartą ar du per metus), o problemų dėl narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimo nėra nė vienoje lankytoje GĮ. Tačiau šiuo metu VGN „Spengla“, Alytaus VGN ir Molėtų VGN auklėtinių rūkymas vis dar laikomas aktualia problema.

19.4. Seimo kontrolierius 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje (Nr. 2015/1-137) pažymėjo, kad įstaigų darbuotojai su rūkymo draudimo nesilaikančiais vaikais turi rengti individualius pokalbius apie žalą rūkančiojo ir aplinkinių sveikatai. Taip pat globos įstaigų darbuotojų pastangos, sprendžiant vaikų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, šių medžiagų vartojimo fakto nustatymo bei pagalbos vaikui teikimo klausimus, turi būti nuolatinės; turi būti fiksuojamas pasirinktų prevencijos priemonių veiksmingumas ir, prireikus, ieškoma įvairesnių poveikio būdų.

Taigi, siekiant užtikrinti globotinių sveiko gyvenimo būdo ugdymą ir tinkamą vaiko globos uždavinių įgyvendinimą būtina nuolat šviesti darbuotojus bei globotinius šiais klausimais,

⁷ Alytaus vaikų globos namų direktoriaus 2017-01-01 įsakymu Nr. 4V patvirtinta Narkotikų ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa 2017 metams.

⁸ Visagino paramos vaikui centro direktorės 2013-03-26 įsakymu patvirtintos vaikų globos namų vidaus tvarkos taisyklės.

⁹ Antazavės vaikų globos namų direktoriaus 2013 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. V-8.

individualiai aiškinti žalingų įpročių neigiamus padarinius sveikatai, ieškoti kuo įvairesnių ir veiksmingesnių šių problemų sprendimo ir prevencijos būdų, organizuoti apsilankymus įstaigose, kuriose gydomi priklausomybių turintys asmenys, taip pat turėti patvirtintas narkotikų ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programas ir jas įgyvendinti.

20. *Dėl vaikų laisvalaikio užtikrinimo*

20.1. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 29 straipsnio 1 dalies a punkte yra numatyta, kad vaiko lavinimo tikslas turi būti kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius gebėjimus. Taigi vaikui turi būti sudaryta galimybė tenkinti saviraiškos poreikius pasirinktos krypties būreliuose, kitose papildomo ugdymo studijose.

LGĮ 2 straipsnio 7 dalis nustato, kad „tiesioginė diskriminacija – elgesys su asmeniu, kai lyties [...] pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui [...]“. Įstatymais yra įtvirtintas vyrų ir moterų lygiateisiškumas, taigi auklėtiniams pagal jų lytį negali būti sudaromos skirtingos sąlygos lankyti norimus būrelius.

Aprašo 1 priedo 9.5 papunktyje nustatyta, kad vaikui garantuotos sąlygos ugdytis, atsižvelgiant į jo norus, gebėjimus, poreikius, gabumus ir talentus, sudarytos galimybės žaisti, sportuoti ir bendrauti su kitais vaikais bei tenkinti kitus saviraiškos poreikius, o 9.6 papunktyje – kad vaikai pagal galimybes lanko būrelius, sporto, muzikos ir kitas vaikų neformaliojo ugdymo įstaigas.

20.2. CPT 31 punkto 2 dalyje nurodyta, kad ypatingai svarbu, jog mergaitės turėtų teisę dalyvauti tokioje veikloje taip pat, kaip ir analogiškoje situacijoje atsidūrę vyriškos lyties asmenys. Labai dažnai CPT yra pastebėjęs, kad nepilnamečiams siūlomi tokie užsiėmimai, kurie stereotipiškai laikomi „tinkamais“ joms (kaip siuvinėjimas ir rankdarbiai), o nepilnamečiams vaikinams organizuojamas rimtesnis profesinis mokymas (Ištrauka iš Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12]).

20.3. Seimo kontrolierius savo 2015 m. Ataskaitoje pažymėjo, kad vaikams gali būti sunku išsirinkti patinkantį arba tinkamą būrelį / užsiėmimą, todėl reikėtų išsiaiškinti priežastis, kodėl kinta vaiko nuomonė dėl lankomų būrelių pasirinkimo. Globos namuose turėtų būti vieninga ir aiški, vaikams žinoma, tvarka dėl galimybių lankyti / pasirinkti būrelius bei iš anksto nustatoma tokių galimybių riba, taip pat ypatingai aktuali personalo pagalba padedant vaikui suprasti, kokie yra jo pomėgiai ir gabumai, koks būrelis jam galėtų patikti ir padėtų atskleisti gabumus.

20.4. Žmogaus teisių biuro darbuotojams atliekant stebėseną GĮ buvo nustatyta, kad visuose lankytuose vaikų globos namuose yra tinkamai užtikrinamas ugdytinių laisvalaikis: pagal galimybes sudaromos sąlygos, kad vaikai galėtų tenkinti saviraiškos poreikius pagal jų pasirinktos krypties būrelius; nėra taikoma diskriminacija pagal lytį, t. y. tiek berniukai, tiek mergaitės turi teisę ir praktiškai pagal pageidavimą dalyvauja tokiose pačiose laisvalaikio veiklose; vaikams yra išaiškinta jų teisė rinktis norimus laisvalaikio būrelius; pagal galimybes sudarytos sąlygos keisti lankomą būrelį į kitą; globos namų darbuotojai padeda vaikams išsirinkti patinkantį bei jiems geriausiai tinkantį būrelį; globotiniai skatinami realizuoti savo pomėgius.

20.5. Vizitų metu taip pat buvo vertintas vaikų laisvalaikio užimtumas, pritaikytas vasaros laikotarpiui, t. y.:

20.5.1. Molėtų VGN: Liepos 6-osios paminėjimas, aplankant Kernavę ir Dūkštų ažuolyno pažintinį taką; išvyka į vaikų žaidimų kambarį „ZyrZa“; išvyka į Respublikinį menų ir sporto festivalį ir krepšinio varžybas tarp „Lietuvos ryto“ ir Prienų–Birštono „Vytauto“ komandų ir kt.;

20.5.2. VGN „Spengla“: krepšinio klubo „Toreso“ sporto šventė; išvyka į Druskininkų vandens parką; turistinis žygis baidarėmis; išvyka į Vilnių ir kt.;

20.5.3. Visagino PVC: dalyvavimas kartingo varžybose Vilniaus kartodrome; dalyvavimas neįgaliųjų vaikų stovykloje Dagdoje (Latvija); dalyvavimas miesto šventėse (pvz., Joninių) ir kt.;

20.5.4. Antazavės VGN: ekskursija į Vilnių, taip pat pasivažinėjimas kartingais; stovyklavimas „Tarzano“ stovykloje; išvyka prie Antalieptės marių (plaukimas baidarėmis), į Anykščius ir kt.;

20.5.5. Alytaus VGN: dalyvavimas stacionariose vaikų vasaros poilsio stovyklose (Palangos vaikų poilsio stovykloje „Raganė“, vaikų poilsio stovykloje „Dzūkijos šilas“, Birštono „Žvaigždės“ stovykloje ir kt.); išvyka į Alytaus piliakalnį „Jotvos vartai 2016“ (Senujų amatų festivalis); dalyvavimas šventėje prie Dailidės ežero ir kt.

20.6. Aprašo 1 priedo 7.6 papunktyje nustatyta, kad vaikui, atsižvelgiant į jo amžių, brandą, gebėjimą ir motyvaciją ar specifinius poreikius (dėl terapijos), laikantis savivaldybių patvirtintų gyvūnų laikymo ir higienos reikalavimų, sudarytos galimybės socialinės globos įstaigoje auginti naminių gyvūnėlių (pvz., katę, šunį, žuvytes akvariumuose) ir juo rūpintis.

20.7. 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje (Nr. 2015/1-137) Seimo kontrolierius konstatavo, kad galimybė laikyti gyvūnus globos namuose atitiktų dalies vaikų poreikius – suteiktų galimybę mokytis būti atsakingam, rūpintis, patirti teigiamų emocijų. Rūpinimasis gyvūnais ar žaidimas su gyvūnais gali turėti terapinį poveikį, padėti įveikti tam tikras baimes. Tačiau svarbu pažymėti, kad gyvūnų dalyvavimas sprendžiant psichologines vaikų problemas galimas tik su specialisto psichologo ar gydytojo rekomendacija bei priežiūra, taip pat dalis vaikų gali turėti alergijų ir kitų sveikatos sunkumų, kuriems esant, nerekomenduojama laikyti gyvūnų.

20.8. Vizitų metu buvo nustatyta, kad VGN „Spengla“, Visagino PVC, Molėtų ir Antazavės (išskyrus Alytaus) VGN, sudaro galimybes savo globotiniams laikyti gyvūnus patalpose arba lauke. VGN „Spengla“ vaikai augina jūrų kiaulytę; Visagino PVC – žuvytes, žiurkėną, šinšilą ir papūgėlę; Molėtų VGN – šunį, o Antazavės VGN – žiurkėną ir katę. Kaip jau minėta pirmiau, Alytaus VGN nėra suinteresuota, kad vaikai augintų ir globotų naminius gyvūnus, tačiau šiuo metu yra leista turėti akvariumą. Tiek darbuotojai, tiek ugdytiniai pripažino, kad jiems patinka turėti gyvūnų, kuriais vaikai gali rūpintis.

20.9. Taigi, galima konstatuoti, kad GĮ savo auklėtiniams pagal turimas galimybes sudaro sąlygas turiningai leisti laisvalaikį ir ugdo jų saviraiškos poreikius, tačiau ne visuomet yra suinteresuotumas (Alytaus VGN), kad vaikai turėtų naminių gyvūnų.

VAIKŲ SUPAŽINDINIMAS SU JŲ TEISĖMIS IR PAREIGOMIS, INFORMACIJOS PRIEINAMUMAS IR KREIPIMŪSI NAGRINĖJIMAS

21. Dėl vaikų supažindinimo su vidaus tvarkos taisyklėmis

21.1. VTAPI 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vaikas turi teisę į minties, žodžio laisvę, teisę laisvai reikšti savo pažiūras.

Aprašo 1 priedo 5.5 papunktyje yra reglamentuota, kad socialinės globos įstaiga turi rašytines vidaus tvarkos taisykles, kuriose įvardijama, koks vaiko elgesys traktuojamas kaip saugus, koks – kaip žalingas ar netinkamas bei kokios specialios priemonės vaiko netinkamo elgesio korekcijai gali būti taikomos. Vaikas, atsižvelgiant į amžių ir brandą, turi būti supažindintas su šiomis taisyklėmis, žinoti, koks jo elgesys yra traktuojamas kaip nesaugus bei kokios galimos tokio elgesio pasekmės.

Aprašo 1 priedo 19.1.8 papunktyje numatyta, kad vidaus tvarkos taisykles, parengtas vaikams suprantama kalba ir forma, reikia pateikti susipažinti socialinės globos įstaigoje gyvenantiems vaikams (pvz., gyvenimo ir elgesio normos, teisės, pareigos ir pan.).

21.2. Tinkamų vidaus tvarkos taisyklių, parengtų vaikams suprantama kalba, pavyzdžiais laikytini: „Bendravimo kultūros taisyklės: vartok mandagumo žodžius: „Labas rytas“, „Laba diena“, „Viso gero, „Atsiprašau“ ir kt.“; „Aš laikausi šių taisyklių: nusiaunu batus koridoriuje; išeidamas į mokyklą, palieku kambarį tvarkingą; svetainėje nevalgau ir nekeliu kojų ant baldų; nepraleidinėju pamokų ir kt.“; „Teisės ir pareigos – teisė būti mylimam ir rūpestingai auginamam, o pareiga mylėti ir prižiūrėti kitus; teisė gyventi jaukiuose ir saugiuose namuose, o pareiga nekenkti, negadinti, saugoti, padėti prižiūrėti namus, kuriuose gyveni; teisė būti apsaugotam nuo narkotinių medžiagų, rūkymo ir alkoholio, o pareiga nenaudoti svaigalų, rūkalų ar narkotikų, nes jie žaloja tave ir kt.“

21.3. Lankymosi GĮ metu sužinota, kad visose įstaigose jų auklėtiniai yra supažindinami su jiems nustatytais teisėmis ir pareigomis, tai atliekama vaikams suprantama kalba ir periodiškai.

Visos GĮ, išskyrus VGN „Spengla“, turi patvirtintas vidaus tvarkos taisykles (rašytine forma), kurios yra parengtos ugdytiniams suprantama kalba.

21.4. Taigi, galima konstatuoti, kad siekiant užtikrinti tinkamą vaikų informavimą apie jų teises ir pareigas jiems suprantama kalba, būtina turėti pasirengus vidaus tvarkos taisykles, pritaikytas auklėtinių suvokimui.

22. Dėl kreipimusi nagrinėjimo

22.1. Aprašo 1 priedo 21.2 papunktyje nustatyta, kad vaikui pagal jo amžių ir brandą, jo tėvams (globėjui, rūpintojui), artimiesiems giminaičiams turi būti užtikrinta operatyvi, geranoriška socialinės globos įstaigos darbuotojų reakcija į jų skundus ir suteikiama pagalba, sprendžiant juose keliamus klausimus. Socialinės globos namuose turi būti užfiksuoti vaikų, jų tėvų (globėjų, rūpintojų) pasiūlymai, skundai ir pagal socialinės globos įstaigoje numatytą procedūrą bei teisės aktų nustatytą tvarką laiku jiems pateikti atsakymai.

Aprašo 1 priedo 19.1.15 papunktyje nustatyta, kad socialinės globos įstaiga turi turėti skundų ir prašymų registracijos žurnalą.

22.2. Seimo kontrolierius 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje (Nr. 2015/1-137) pateikė gerosios praktikos pavyzdį dėl vaikų supažindinimo su vidaus tvarkos taisyklėmis ir jų kreipimusi nagrinėjimo: auklėtiniams turi būti sudarytos visos galimybės anonimiškai pateikti savo kreipimuisis tiek GĮ administracijai, tiek bet kuriam jos darbuotojui. GĮ turi būti įrengta ne viena anoniminių kreipimusi pateikimo dėžutė.

22.3. Vizitų GĮ metu nustatyta:

22.3.1. VGN „Spengla“, Visagino PVC, Antazavės ir Alytaus VGN negalėjo pateikti skundų bei prašymų registracijos žurnalo, nors teigė, kad tokį turi;

22.3.2. Molėtų VGN turi skundų bei prašymų registracijos žurnalą (Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų vaikų, globėjų, rūpintojų, kitų šeimos narių ar artimųjų giminaičių skundų ir prašymų bylos dokumentų registracijos žurnalas);

22.3.3. visų GĮ auklėtiniai kreipimuisis teikia žodžiu, auklėtiniai yra išklausomi ir į jų kreipimuisis pagal galimybes atsižvelgiama. Negauta nusiskundimų, kad GĮ darbuotojai ignoruotų auklėtinių kreipimuisis;

22.3.4. VGN „Spengla“, Antazavės ir Alytaus VGN nėra anoniminių raštiškų kreipimusi pateikimo dėžutės;

22.3.5. anoniminių raštiškų kreipimusi pateikimo dėžutė Visagino PVC yra padėta budinčioje dalyje, todėl šioje įstaigoje kreipimuisis galima pateikti tik budinčio darbuotojo darbo valandomis, jam matant;

22.3.6. Molėtų VGN auklėtiniai anoniminius kreipimuisis pakiša po psichologo darbo kabineto durimis;

22.3.7. kai kurie kalbinti vaikai (Alytaus VGN) norėtų, kad jiems būtų sudarytos sąlygos kreipimuisis teikti juos įmetant į anoniminių raštiškų kreipimusi pateikimo dėžutę.

22.4. Taigi, konstatuotina, kad užtikrinamas kreipimusi pateikimas ir darbuotojai į juos pagal galimybes atsako, tačiau ne visuomet užtikrinamas jų pateikimo anonimiškumas.

III. IŠVADOS

23. Apibendrinant patikrinimų metu nustatytas aplinkybes, susijusias su vaikų gyvenimo ir jų teisių padėtimi globos įstaigose, pažymėtina:

23.1. visose aplankytose vaikų GĮ užtikrinamas Normatyvuose nustatytas minimalus socialinį darbą dirbančio personalo skaičius, tačiau daugelyje įstaigų minimalaus socialinį darbą dirbančio personalo skaičiaus nepakanka, kai šeimynose yra globojami vaikai su negalia, specialiųjų poreikių arba emocijų ir elgesio sutrikimų turintys vaikai, kurių saugumui, priežiūrai ir ugdymui užtikrinti reikalingos didesnės socialinių darbuotojų, psichologų ir kitų specialistų pastangos ir turi būti užtikrintas sklandus, nuoseklus tiesiogiai su vaikais dirbančių socialinių darbuotojų ir specialistų

komandos darbas darbuotojų ligos ar atostogų metu (Alytaus VGN, Antazavės VGN, VGN „Spengla“, Visagino PVC);

23.2. vaikų socialinę globą užtikrinančio personalo skaičiaus ir globojamų vaikų skaičiaus santykis ne tik formaliai turi atitikti socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintus socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvus, bet ir garantuoti tinkamą socialinės globos įstaigos veiklos organizavimą (Visagino PVC);

23.3. visose aplankytose GĮ socialinį ir pedagoginį darbą daugiausia atlieka moterys, tačiau mišrus personalas sudarytų geresnes sąlygas užkirsti kelią netinkamam elgesiui, turėtų teigiamos įtakos tiek kuriant bendrą įstaigos klimata, tiek skatinant gerus santykius tarp darbuotojų ir vaikų;

23.4. visose globos įstaigose yra paskirti asmenys, atsakingi už profesinės pagalbos darbuotojams organizavimą, sudaromi darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo planai ir siekiama juos įgyvendinti, individualios priežiūros personalui užtikrinta galimybė dalyvauti įžanginiuose mokymuose, įstaigose nuolat teikiama ilgalaikio darbo patirtį vaikų globos institucijose turinčių kolegų pagalba;

23.5. darbuotojai pageidauja daugiau praktinio pobūdžio mokymų apie paauglių, taip pat specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymo ir bendravimo su jais ypatumus, apie ekstremalių situacijų valdymo veiksmus, tačiau apie savo norus kelti kvalifikaciją darbuotojai ne visuomet praneša įstaigos vadovams ar už įstaigos personalo kvalifikacijos tobulinimą atsakingiems asmenims (Alytaus VGN, Antazavės VGN, VGN „Spengla“);

23.6. dauguma kvalifikacijos kėlimo seminarų socialiniams darbuotojams ir pedagogams, individualios priežiūros personalui kainuoja brangiai, darbuotojų atlyginimų nepakanka patiems sumokėti už kvalifikacijos tobulinimo renginius, todėl Visagino PVC socialiniams darbuotojams dėl lėšų trūkumo nebuvo sudarytos net minimalios galimybės kelti kvalifikaciją (ne mažiau kaip 16 akademinų valandų per kalendorinius metus); Visagino PVC steigėjas – Visagino savivaldybė – neatsižvelgė į vaikų globos įstaigos prašymus skirti daugiau lėšų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo renginiams;

23.7. ne visose įstaigose yra parengta ir patvirtinta neigiamo pobūdžio įvykių registravimo tvarka arba joje nėra išsamiai aprašyti visi galimi neigiamo pobūdžio atvejai, todėl galimai ne visi tokio pobūdžio įvykiai registruojami (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, VGN „Antazavė“);

23.8. kaip drausminimo priemonė vis dar numatytas ir kišenpinigių mokėjimo sustabdymas arba jų sumos mažinimas (Alytaus VGN, Molėtų VGN, Visagino PVC);

23.9. drausminimo priemonių taikymo vaikams tvarkose nėra numatyti priemonių taikymo terminai ir proporcingumo reikalavimas (visose įstaigose);

23.10. ne visose aplankytose įstaigose vaikai yra individualiai aprūpinami patalyne, rankšluosčiais (Antazavės VGN ir Visagino PVC, VGN „Spengla“);

23.11. kai kurių vaikų dėvima apranga ir avalynė buvo nudėvėta (VGN „Spengla“ ir Alytaus VGN);

23.12. asmens higienos priemonių centralizuotas pirkimas ne visada atitinka vaikų individualius poreikius ir auklėtiniams neužtikrina galimybės dalyvauti jas įsigyjant bei kiekvienam pareikšti savo nuomonę (VGN „Spengla“, Alytaus VGN, Molėtų VGN, Antazavės VGN);

23.13. Antazavės VGN vaikai nuo 10 metų už gaunamus kišenpinigius patys perkasi būtiniausias higienos prekes;

23.14. GĮ higienos patalpose esantys higienos indeliai higienos priemonėms (dantų pastai, dantų šepetėliui) laikyti ir / arba kitas inventorių (rankšluosčio laikiklis ir pan.) yra numeruojami arba žymimi nurodant tik skaitmenis (1, 2, 3, 8 ir t. t.) arba šalia skaitmens kartu nurodomas vaiko vardas ir / arba pavardė, bet nėra nurodomas tik vaiko vardas / pavardė arba, pavyzdžiui, su globotiniu aptartas simbolis, ir pan. (Alytaus VGN, Antazavės VGN);

23.15. ne visi globotiniai turėjo jų amžių atitinkančias burnos higienos priemones (Alytaus VGN); kai kurios higienos priemonės (dantų šepetėliai) buvo nusidėvėję (Molėtų VGN ir Alytaus VGN);

23.16. Visagino PVC vaikų gyvenamosios patalpos nėra artimos namų aplinkai;

23.17. įstaigose ne visiems vaikams sudarytos tinkamos sąlygos ruošti namų darbus (Alytaus VGN, Molėtų VGN, Antazavės VGN, Visagino PVC);

23.18. visose aplankytose įstaigose galiojančios kišenpinigių mokėjimo tvarkos neatitinka Aprašo 1 priedo aktualios redakcijos;

23.19. pastangos, sprendžiant rūkymo prevencijos, jo fakto nustatymo bei pagalbos vaikui teikimo klausimus, nėra pakankamai efektyvios (VGN „Spengla“, Alytaus VGN ir Molėtų VGN);

23.20. nėra užtikrinamas rašytinės informacijos prieinamumas vaikams suprantama kalba (VGN „Spengla“);

23.21. vaikams, turintiems klausos sutrikimų, neužtikrinamas tinkamas bendravimas su globos įstaigos darbuotojais ir kitais auklėtiniais (VGN „Spengla“ ir Alytaus VGN);

23.22. neužtikrinamas kreipimusi anonimiškumas (VGN „Spengla“, Antazavės VGN ir Alytaus VGN).

IV. REKOMENDACIJOS

24. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į patikrinimų metu vaikų socialinės globos įstaigose nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu ir 6 dalimi, rekomenduoja **Alytaus miesto savivaldybės merui Vytautui Grigaravičiui, Varėnos rajono savivaldybės merui Algiui Kašėtai, Visagino savivaldybės meri Daliai Štraupaitei, Zarasų rajono savivaldybės merui Nikolajui Gusevui:**

24.1. atkreipti dėmesį į tai, kad globos įstaigose nepakanka minimalaus socialinį darbą dirbančio personalo skaičiaus tose šeimynose, kuriose glojami vaikai su negalia, specialiųjų poreikių arba emocijų ir elgesio sutrikimų turintys vaikai, kurių saugumui, priežiūrai ir ugdymui reikalingos papildomos socialinių darbuotojų, psichologų ir kitų specialistų pastangos ir turi būti užtikrinamas nuoseklus ir nepertraukiamas tiesiogiai su vaikais dirbančių socialinių darbuotojų ir specialistų komandinis darbas darbuotojų ligos ar atostogų metu, bei apsvarstyti galimybę padidinti darbuotojų etatų skaičių pagal įstaigų poreikį;

24.2. apsvarstyti galimybę skirti papildomą finansavimą globos įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo renginiams.

25. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į patikrinimų vaikų globos įstaigose metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu ir 6 dalimi, rekomenduoja imtis priemonių užtikrinti:

25.1. Alytaus vaikų globos namų direktoriui Romučiui Žebuoliui:

25.1.1. šeimynose, kuriose glojami vaikai su negalia, specialiųjų poreikių arba emocijų ir elgesio sutrikimų turintys vaikai, kurių saugumui, priežiūrai ir ugdymui reikalingos papildomos socialinių darbuotojų, psichologų ir kitų specialistų pastangos, nepertraukiamai vyktų nuoseklus tiesiogiai su vaikais dirbančių socialinių darbuotojų ir specialistų komandinis darbas net ir darbuotojų ligos arba atostogų metu;

25.1.2. už vaikų GĮ personalo kvalifikacijos tobulinimą atsakingi asmenys skatintų visus darbuotojus reguliariai teikti jų kvalifikacijos tobulinimo poreikius atitinkančius pageidavimus, o suinteresuoti darbuotojai galėtų dalyvauti praktinio pobūdžio mokymuose apie paauglių, specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymo ir bendravimo su jais ypatumus, apie ekstremalių situacijų valdymo veiksmus;

25.1.3. į visų įstaigos šeimynų veiklos planus būtų įtrauktos aktyvios edukacinės pamokos apie smurtą prieš vaikus ir netinkamą elgesį su jais, globotinį saugų kasdienį elgesį ir veiksmus kilus gaisrui;

25.1.4. būtų atkreiptas dėmesys į naują Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisių pažeidimais, tvarkos aprašo redakciją (patvirtintą Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. BV-46);

25.1.5. būtų atkreiptas dėmesys į tai, kad visų neigiamo pobūdžio įvykių tiksli registracija yra vienas iš vienas iš būdų, kuriais užkertamas kelias vėl jiems pasikartoti, taip pat į Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rekomendacijas dėl to, kas laikoma neigiamo pobūdžio įvykiais (t. y. visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pasikeitimais, asmens teisių pažeidimais, bei kiti neigiamų pasekmių asmeniui turėję įvykiai); būtų užtikrinta, kad visi įstaigoje įvykę neigiamo pobūdžio įvykiai, susiję su nelaimingais atsitikimais ar vaiko teisių pažeidimais ir pan., būtų registruojami (Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių vaikui registravimo žurnale arba kartu su ypatingais atvejais ir kitais registruojamais įvykiais), analizuojamos juos sukėlusios priežastys ir priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje (žurnale nurodant šiuos sprendimus, taip pat darant žymas apie informacijos teikimą kitoms institucijoms);

25.1.6. drausminimo priemonių vaikams taikymo tvarka būtų įvertinta atsižvelgiant į šios ataskaitos 11 punkte pateiktas pastabas ir atitinkamai patobulinta, įskaitant priemonių taikymo terminų ir proporcingumo reikalavimo įtvirtinimą;

25.1.7. visų vaikų apranga ir avalynė būtų švari bei tvarkinga;

25.1.8. vaikai būtų aprūpinami reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtinais daiktais, atsižvelgiant į amžių, lytį taip pat į kiekvieno individualius poreikius arba neplanuotai atsiradusias aplinkybes, bei kiekvienam vaikui, pagal galimybes, būtų sudaromos sąlygos dalyvauti įsigyjant šiuos reikmenis;

25.1.9. kiekvienam globotiniam priklausantys daiktai būtų žymimi nurodant vaiko vardą arba su juo aptartą simbolį;

25.1.10. kiekvienas globotinis naudotųsi jo amžių atitinkančiomis burnos higienos priemonėmis, visų vaikų higienos priemonės (dantų šepetėliai) būtų reguliariai keičiami;

25.1.11. kiekvienam globotiniui būtų sudarytos tinkamos sąlygos ruošti namų darbus;

25.1.12. atnaujinti kišenpinigių mokėjimo tvarką atsižvelgiant į aktualią Aprašo 1 priedo 10.12 papunkčio redakciją, galiojančią nuo 2017 m. kovo 24 d., įskaitant reguliavimą, kam kišenpinigiai negali būti naudojami, galimybę vaikams laisvai disponuoti banko mokėjimo kortelėmis, aiškia skatinimo už gerą vaikų elgesį, didinant mokėtiną kišenpinigių sumą, tvarką, taip pat panaikinti numatytą galimybę kaip drausminimo priemonę taikyti kišenpinigių mokėjimo sustabdymą ar jų sumos mažinimą bei nereikalauti iš vaikų atsiskaityti už gautus kišenpinigius pateikiant pirkinių apmokėjimo kvitus;

25.1.13. daugiau dėmesio būtų skiriama vaikų rūkymo prevencijai ir švietimui;

25.1.14. vaikams, turintiems klausos sutrikimų, kuo skubiau būtų užtikrinamas tinkamas bendravimas su GĮ darbuotojais ir kitais auklėtiniais;

25.1.15. būtų užtikrinamas kreipimūsi anonimiškumas;

25.1.16. būtų atkreiptas dėmesys į šioje ataskaitoje pateiktus gerosios praktikos pavyzdžius dėl ekstremalių situacijų prevencijos priemonių planų ir juose numatytų priemonių, vaikų saugumo įgūdžių lavinimo programų ir globotinių tarpusavio smurto bei patyčių tyrimo, dėl neigiamo pobūdžio įvykių registravimo žurnalų, socialinės pagalbos teikimo planų, dėl vaikų nuomonės ir individualių poreikių vertinimo perkant jiems skirtą patalynę, rankšluosčius, higienos priemones.

25.2. Valkininkų vaikų globos namų „Spengla“ direktoriaus pareigas laikinai einančiam Edmundui Baltikauskui:

25.2.1. šeimynose, kuriose globojami vaikai su negalia, specialiųjų poreikių arba emocijų ir elgesio sutrikimų turintys vaikai, kurių saugumui, priežiūrai ir ugdymui reikalingos papildomos socialinių darbuotojų, psichologų ir kitų specialistų pastangos, nepertraukiamai vyktų nuoseklus tiesiogiai su vaikais dirbančių socialinių darbuotojų ir specialistų komandinis darbas net ir darbuotojų ligos arba atostogų metu;

25.2.2. už GĮ personalo kvalifikacijos tobulinimą atsakingi asmenys skatintų visus darbuotojus reguliariai teikti jų kvalifikacijos tobulinimo poreikius atitinkančius pageidavimus, o suinteresuoti darbuotojai galėtų dalyvauti praktinio pobūdžio mokymuose apie paauglių, specialiųjų

poreikių turinčių vaikų ugdymo ir bendravimo su jais ypatumus, apie ekstremalių situacijų valdymo veiksmus;

25.2.3. į visų įstaigos šeimynų veiklos planus būtų įtraukiamos aktyvios edukacinės pamokos apie smurtą prieš vaikus ir netinkamą elgesį su jais, globotinių saugų kasdienį elgesį ir veiksmus kilus gaisrui;

25.2.4. būtų atkreiptas dėmesys į naują Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisių pažeidimais, tvarkos aprašo redakciją (patvirtintą Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. BV-46);

25.2.5. būtų atkreiptas dėmesys į tai, kad visų neigiamo pobūdžio įvykių tiksli registracija yra vienas iš vienas iš būdų, kuriais užkertamas kelias vėl jiems pasikartoti, taip pat į Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rekomendacijas dėl to, kas laikoma neigiamo pobūdžio įvykiais (t. y. visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pasikeitimais, asmens teisių pažeidimais bei kiti neigiamų pasekmių asmeniui turėję įvykiai); būtų užtikrinta, kad visi įstaigoje įvykę neigiamo pobūdžio įvykiai, susiję su nelaimingais atsitikimais ar vaiko teisių pažeidimais ir pan., būtų registruojami (Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių vaikui registravimo žurnale arba kartu su ypatingais atvejais ir kitais registruojamais įvykiais), analizuojamos juos sukėlusios priežastys ir priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje (žurnale nurodant šiuos sprendimus, taip pat darant žymas apie informacijos teikimą kitoms institucijoms);

25.2.6. drausminimo priemonių vaikams taikymo tvarkose būtų numatyti priemonių taikymo terminai ir proporcingumo reikalavimas;

25.2.7. visi vaikai būtų individualiai aprūpinti patalyne, rankšluosčiais;

25.2.8. visų vaikų apranga ir avalynė būtų švari bei tvarkinga;

25.2.9. vaikai būtų aprūpinami reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtiniais daiktais, atsižvelgiant į amžių, lytį taip pat į kiekvieno individualius poreikius arba neplanuotai atsiradusias aplinkybes, bei kiekvienam vaikui, pagal galimybes, būtų sudaromos sąlygos dalyvauti įsigyjant šiuos reikmenis;

25.2.10. atnaujinti kišenpinigių mokėjimo tvarką atsižvelgiant į aktualią Aprašo 1 priedo 10.12 papunkčio redakciją, galiojančią nuo 2017 m. kovo 24 d., įskaitant: reguliavimą, koku būdu / forma vaikams turi būti išmokami kišenpinigiai, iki kurios mėnesio dienos kišenpinigiai turi būti išmokėti ir kam kišenpinigiai negali būti naudojami, aiškiai skatinimo už gerą vaikų elgesį, didinant mokėtiną kišenpinigių sumą, tvarką, taip pat panaikinti numatytą galimybę kaip drausminimo priemonę taikyti kišenpinigių mokėjimo sustabdymą ar jų sumos mažinimą bei užtikrinti visos pagal galiojančią teisinį reguliavimą turinčios priklausyti kišenpinigių sumos (15,2 euro) išmokėjimą;

25.2.11. daugiau dėmesio būtų skiriama vaikų rūkymo prevencijai ir švietimui;

25.2.12. visiems auklėtiniams jiems suprantama kalba būtų prieinama informacija apie jų teises ir pareigas;

25.2.13. vaikams, turintiems klausos sutrikimų, kuo skubiau būtų užtikrinamas tinkamas bendravimas su globos įstaigos darbuotojais ir kitais auklėtiniais;

25.2.14. būtų užtikrinamas kreipimūsi anonimiškumas;

25.2.15. būtų atkreiptas dėmesys į šioje ataskaitoje pateiktus gerosios praktikos pavyzdžius dėl ekstremalių situacijų prevencijos priemonių planų ir juose numatytų priemonių, vaikų saugumo įgūdžių lavinimo programų ir globotinių tarpusavio smurto bei patyčių tyrimo, dėl neigiamo pobūdžio įvykių registravimo žurnalų, socialinės pagalbos teikimo planų, dėl vaikų nuomonės ir individualių poreikių vertinimo perkant jiems skirtą patalynę, rankšluosčius, higienos priemones.

25.3. Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų direktoriui Mariui Baltuškai:

25.3.1. į visų įstaigos šeimynų veiklos planus būtų įtraukiamos aktyvios edukacinės pamokos apie smurtą prieš vaikus ir netinkamą elgesį su jais, globotinių kasdienį saugų elgesį ir veiksmus kilus gaisrui;

25.3.2. būtų atkreiptas dėmesys į naują Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisių pažeidimais, tvarkos aprašo redakciją (patvirtintą Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. BV-46);

25.3.3. drausminimo priemonių vaikams taikymo tvarkose būtų numatyti priemonių taikymo terminai ir proporcingumo reikalavimas;

25.3.4. vaikai būtų aprūpinami reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtiniais daiktais, atsižvelgiant į amžių, lytį taip pat į kiekvieno individualius poreikius arba neplanuotai atsiradusias aplinkybes, taip pat kiekvienam vaikui, pagal galimybes, būtų sudaromos sąlygos dalyvauti įsigyjant šiuos reikmenis;

25.3.5. visų vaikų higienos priemonės (dantų šepetėliai) būtų reguliariai keičiamos;

25.3.6. kiekvienam globotiniui būtų sudarytos tinkamos sąlygos ruošti namų darbus;

25.3.7. atnaujinti kišenpinigių mokėjimo tvarką atsižvelgiant į aktualią Aprašo 1 priedo 10.12 papunkčio redakciją, galiojančią nuo 2017 m. kovo 24 d., įskaitant reguliavimą, iki kurios mėnesio dienos kišenpinigiai turi būti išmokėti ir kam kišenpinigiai negali būti naudojami, panaikinti numatytą galimybę kaip drausminimo priemonę taikyti kišenpinigių mokėjimo sustabdymą ar jų sumos mažinimą bei nereikalauti iš vaikų atsiskaityti už panaudotus kišenpinigius pateikiant pirkinėjų apmokėjimo kvitus;

25.3.8. daugiau dėmesio būtų skiriama vaikų rūkymo prevencijai ir švietimui;

25.3.9. būtų atkreiptas dėmesys į šioje ataskaitoje pateiktus gerosios praktikos pavyzdžius dėl ekstremalių situacijų prevencijos priemonių planų ir juose numatytų priemonių, vaikų saugumo įgūdžių lavinimo programų ir globotinių tarpusavio smurto bei patyčių tyrimo, dėl neigiamo pobūdžio įvykių registravimo žurnalų, socialinės pagalbos teikimo planų, dėl vaikų nuomonės ir individualių poreikių vertinimo perkant jiems skirtą patalynę, rankšluosčius, higienos priemones.

25.4. Visagino paramos vaikui centro direktorei Natalijai Levickajai:

25.4.1. šeimynose, kuriose globojami vaikai su negalia, specialiųjų poreikių arba emocijų ir elgesio sutrikimų turintys vaikai, kurių saugumui, priežiūrai ir ugdymui reikalingos papildomos socialinių darbuotojų, psichologų ir kitų specialistų pastangos, nepertraukiamai vykėtų nuoseklus tiesiogiai su vaikais dirbančių socialinių darbuotojų ir specialistų komandinis darbas net ir darbuotojų ligos arba atostogų metu;

25.4.2. vaikų socialinę globą užtikrinančio personalo skaičiaus ir globojamų vaikų skaičiaus santykis ne tik formaliai atitiktų socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintus socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvus, bet ir garantuotų tinkamą socialinės globos įstaigos veiklos organizavimą;

25.4.3. visiems socialiniams darbuotojams būtų sudarytos galimybės per metus kelti kvalifikaciją ne mažiau kaip 16 akademinėjų valandų;

25.4.4. į visų įstaigos šeimynų veiklos planus būtų įtraukiamos aktyvios edukacinės pamokos apie smurtą prieš vaikus ir netinkamą elgesį su jais, globotinių saugų kasdienį elgesį ir veiksmus kilus gaisrui;

25.4.5. būtų atkreiptas dėmesys į naują Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisių pažeidimais, tvarkos aprašo redakciją (patvirtintą Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. BV-46);

25.4.6. drausminimo priemonių vaikams taikymo tvarkose būtų numatyti priemonių taikymo terminai ir proporcingumo reikalavimas;

25.4.7. visi vaikai būtų individualiai aprūpinti patalynę, rankšluosčiais;

25.4.8. vaikų gyvenamosios patalpos būtų artimos namų aplinkai;

25.4.9. kiekvienam globotiniui būtų sudarytos tinkamos sąlygos ruošti namų darbus;

25.4.10. atnaujinti kišenpinigių mokėjimo tvarką atsižvelgiant į aktualią Aprašo 1 priedo 10.12 papunkčio redakciją, galiojančią nuo 2017 m. kovo 24 d., įskaitant reguliavimą, nuo kokio amžiaus pradedami mokėti kišenpinigiai ir iki kurios mėnesio dienos kišenpinigiai turi būti išmokėti,

kam kišenpinigiai negali būti naudojami, galimybę vaikams laisvai disponuoti banko mokėjimo kortelėmis, aiškiai skatinimo už gerą vaikų elgesį, didinant mokėtiną kišenpinigių sumą, tvarką, panaikinti kišenpinigių dydžio diferencijavimą pagal vaikų amžiaus bei galimybę kaip drausminimo priemonę taikyti kišenpinigių mokėjimo sustabdymą ar jų sumos mažinimą, užtikrinti visos pagal galiojančią teisinę reguliavimą turinčios priklausyti kišenpinigių sumos (15,2 euro) išmokėjimą bei kišenpinigių išmokėjimą kiekvieną mėnesį, nereikalauti iš vaikų atsiskaityti už panaudotus kišenpinigius pateikiant pirkinių apmokėjimo kvitus;

25.4.11. būtų atkreiptas dėmesys į šioje ataskaitoje pateiktus gerosios praktikos pavyzdžius dėl ekstremalių situacijų prevencijos priemonių planų ir juose numatytų priemonių, vaikų saugumo įgūdžių lavinimo programų ir globalinių tarpusavio smurto bei patyčių tyrimo, dėl neigiamo pobūdžio įvykių registravimo žurnalų, socialinės pagalbos teikimo planų, dėl vaikų nuomonės ir individualių poreikių vertinimo perkant jiems skirtą patalynę, rankšluosčius, higienos priemones.

25.5. Antazavės vaikų globos namų direktoriui Kęstučiui Ražanui:

25.5.1. šeimynose, kuriose globojami vaikai su negalia, specialiųjų poreikių arba emocijų ir elgesio sutrikimų turintys vaikai, kurių saugumui, priežiūrai ir ugdymui reikalingos papildomos socialinių darbuotojų, psichologų ir kitų specialistų pastangos, nepertraukiamai vyktų nuoseklus tiesiogiai su vaikais dirbančių socialinių darbuotojų ir specialistų komandinis darbas net ir darbuotojų ligos arba atostogų metu;

25.5.2. už vaikų GĮ personalo kvalifikacijos tobulinimą atsakingi asmenys skatintų visus darbuotojus reguliariai teikti jų kvalifikacijos tobulinimo poreikius atitinkančius pageidavimus, o suinteresuoti darbuotojai galėtų dalyvauti praktinio pobūdžio mokymuose apie paauglių, specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymo ir bendravimo su jais ypatumus, apie ekstremalių situacijų valdymo veiksmus;

25.5.3. būtų patvirtinta „savo“ asmens numatymo ir paskyrimo tvarka;

25.5.4. į visų įstaigos šeimynų veiklos planus būtų įtraukiamos aktyvios edukacinės pamokos apie smurtą prieš vaikus ir netinkamą elgesį su jais, globalinių saugų kasdienį elgesį ir veiksmus kilus gaisrui;

25.5.5. būtų atkreiptas dėmesys į naują Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisių pažeidimais, tvarkos aprašo redakciją (patvirtintą Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. BV-46);

25.5.6. būtų atkreiptas dėmesys į tai, kad visų neigiamo pobūdžio įvykių tiksli registracija yra vienas iš vienas iš būdų, kuriais užkertamas kelias vėl jiems pasikartoti, taip pat į Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rekomendacijas dėl to, kas laikoma neigiamo pobūdžio įvykiais (t. y. visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pasikeitimais, asmens teisių pažeidimais, bei kiti neigiamų pasekmių asmeniui turėję įvykiai); būtų užtikrinta, kad visi įstaigoje įvykę neigiamo pobūdžio įvykiai, susiję su nelaimingais atsitikimais ar vaiko teisių pažeidimais ir pan., būtų registruojami (Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių vaikui registravimo žurnale arba kartu su ypatingais atvejais ir kitais registruojamais įvykiais), analizuojamos juos sukėlusios priežastys ir priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje (žurnale nurodant šiuos sprendimus, taip pat darant žymas apie informacijos teikimą kitoms institucijoms);

25.5.7. drausminimo priemonių vaikams taikymo tvarkose būtų numatyti priemonių taikymo terminai ir proporcingumo reikalavimas;

25.5.8. visi vaikai būtų individualiai aprūpinti patalyne, rankšluosčiais;

25.5.9. vaikai būtų aprūpinami reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtiniais daiktais, atsižvelgiant į amžių, lytį taip pat į kiekvieno individualius poreikius arba neplanuotai atsiradusias aplinkybes, bei kiekvienam vaikui, pagal galimybes, būtų sudaromos sąlygos dalyvauti įsigyjant šiuos reikmenis; iš vaikų nebūtų reikalaujama jų įsigyti už kišenpinigius;

25.5.10. kiekvienam konkrečiam globaliniam priklausantys daiktai būtų žymimi nurodant vaiko vardą arba su juo aptartą simbolį;

25.5.11. kiekvienam globotiniui būtų sudarytos tinkamos sąlygos ruošti namų darbus;

25.5.12. atnaujinti kišenpinigių mokėjimo tvarką atsižvelgiant į aktualią Aprašo 1 priedo 10.12 papunkčio redakciją, galiojančią nuo 2017 m. kovo 24 d., įskaitant reguliavimą, koku būdu / forma turi būti vaikams išmokami kišenpinigiai ir iki kurios mėnesio dienos kišenpinigiai turi būti išmokėti, kam kišenpinigiai negali būti naudojami, galimybę vaikams laisvai disponuoti banko mokėjimo kortelėmis, panaikinti kišenpinigių dydžio diferencijavimą pagal vaikų amžių bei galimybę kaip drausminimo priemonę taikyti kišenpinigių mokėjimo sustabdymą arba jų sumos mažinimą, nereikalauti iš globotinių atsiskaityti už panaudotus kišenpinigius pateikiant pirkinių apmokėjimo kvitus;

25.5.13. būtų užtikrinamas kreipimūsi anonimiškumas;

25.5.14. būtų atkreiptas dėmesys į šioje ataskaitoje pateiktus gerosios praktikos pavyzdžius dėl ekstremalių situacijų prevencijos priemonių planų ir juose numatytų priemonių, vaikų saugumo įgūdžių lavinimo programų ir globotinių tarpusavio smurto bei patyčių tyrimo, dėl neigiamo pobūdžio įvykių registravimo žurnalų, socialinės pagalbos teikimo planų, dėl vaikų nuomonės ir individualių poreikių vertinimo perkant jiems skirtą patalynę, rankšluosčius, higienos priemones.

26. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į per patikrinimus vaikų socialinės globos įstaigose nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu ir 6 dalimi, rekomenduoja Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriui Aivydui Keršuliui imtis priemonių, kad, tikrinant vaikų globos įstaigas, būtų vertinama, ar panaikinti Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų vizito metu nustatyti ir šioje ataskaitoje nurodyti trūkumai.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 6 dalimi apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus pranešti iki 2017 m. lapkričio 6 dienos. Kompetentingos institucijos turi konsultuotis su Seimo kontrolieriumi dėl rekomendacijų galimų įgyvendinimo priemonių.

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas

Augustinas Normantas